

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

«ДОПУЩЕНО ДО
ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри

д.е.н., проф.

_____ Володимир

ЗАЙЧЕНКО

«_____» _____ 2023 року

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**« Розробка економічної стратегії розвитку підприємств
агробізнесу в сучасних умовах» (на прикладі ТОВ «Промислова
група « Харвест», м. Кропивницький)**

**DEVELOPMENT OF AN ECONOMIC STRATEGY FOR THE
DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES IN MODERN
CONDITIONS**

Виконав здобувач вищої освіти
2м курсу, групи ЕА22м-1,4
ОПП «Економіка агробізнесу та
агротрейдинг»

_____ Дмитро Єфіменко

«_____» _____ 2023 р.

Керівник роботи: к.е.н., доцент

_____ Наталія ГАВРИЛОВА

«_____» _____ 2023 р.

Рецензент роботи: к.е.н., доцент,
асистент

_____ Оксана ЮРЧЕНКО

«_____» _____ 2023 р.

**м. Кропивницький
2024 р.**

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Економічний

Кафедра Економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 051 Економіка

Освітньо-професійна програма Економіка агробізнесу та агротрейдинг

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

д.е.н. проф. Володимир

ЗАЙЧЕНКО

«____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Єфіменка Дмитра Васильовича

1. Тема роботи *«Розробка економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу в сучасних умовах» (на прикладі ТОВ "Промислова група " Харвест, м. Кропивницький)*
2. Керівник роботи Гаврилова Наталія Валеріївна, к.е.н., доцент
3. Строк подання роботи до захисту _____ 2024 року
4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи. *Мета і завдання кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів та етапів розробки економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу в сучасних умовах. Для досягнення поставленої в роботі мети були сформульовані та вирішені наступні завдання: досліджено сутність економічної стратегії підприємства; визначено види, типи та класифікацію економічної стратегії*

підприємств агробізнесу; розглянуто процес розробки та реалізації економічної стратегії та її цілі; розглянуто загальну характеристику ТОВ «Промислова група «Харвест» та особливості реалізації агробізнесу в сучасних умовах; проведено фінансово-економічний аналіз ТОВ «Промислова група «Харвест»; проведено аналіз фінансової стійкості та рентабельності ТОВ «Промислова група «Харвест»; розглянуто стратегію розвитку агробізнесу в контексті глобальних трендів; запропоновано етапи розробки економічної стратегії розвитку ТОВ «Промислова група «Харвест».

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Ознайомлення з літературними джерелами</i>	2.09.23- 20.09.23	
2.	<i>Написання вступу та першого розділу</i>	21.09.23- 10.10.23	
3.	<i>Написання другого розділу</i>	11.10.23- 11.11.23	
4.	<i>Написання третього розділу</i>	12.11.23- 10.12.23	
5.	<i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	11.11.23- 15.12.23	
6.	<i>Перевірка роботи на унікальність та виявлення академічного плагіату</i>	15.12.23- 20.12.23	
7.	<i>Підготовка ілюстративного матеріалу, отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту</i>	20.12.23- 25.12.23	

Дата видачі завдання

«___» _____ 2023року

Керівник роботи _____ Гаврилова Н.В.

(підпис)

Завдання прийнято до виконання

«___» _____ 2023року

Здобувач _____ Єфіменко Д.В.

(підпис)

Єфіменко Д. В. Розробка економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу в сучасних умовах. Рукопис.

Дипломна магістерська робота за спеціальністю 051 «Економіка агробізнесу та аготрейдинг». Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2024.

В роботі розглянуті теоретико-методичні засади визначення стратегічного розвитку підприємства агробізнесу, розглянуто сутність економічної стратегії підприємства, визначено види, типи та класифікація економічної стратегії підприємства, розглянуто напрямки розробки економічної стратегії підприємств агробізнесу.

Проведено оцінку стратегічного розвитку на прикладі промислова група ТОВ «Промислова група «Харвест», розглянуто загальну економічну характеристику ТОВ «Промислова група «Харвест», проаналізовано фінансово-економічний стан ТОВ «Промислова група «Харвест», проведено аналіз фінансової стійкості та рентабельності ТОВ «Промислова група «Харвест».

Визначено напрямки удосконалення стратегічного розвитку підприємства агробізнесу, визначення напрямки стратегії розвитку агробізнесу в контексті глобальних трендів, розроблено заходи економічної стратегії розвитку ТОВ «Промислова група «Харвест»

Ключові слова: підприємства агробізнесу, стратегія, стратегія розвитку агробізнесу, напрямки стратегічного розвитку підприємств агробізнесу, розробка економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу

Yefimenko D. V. Development of an economic strategy for the development of agribusiness enterprises in modern conditions. Manuscript.

Master's thesis in specialty 051 "Economics of agribusiness and agrotrading".
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2024.

The paper examines the theoretical and methodological principles of determining the strategic development of an agribusiness enterprise, examines the essence of the enterprise's economic strategy, defines the types, types, and classification of the enterprise's economic strategy, examines the directions for developing the economic strategy of agribusiness enterprises.

An assessment of strategic development was carried out on the example of the industrial group Harvest Industrial Group LLC, the general economic characteristics of Harvest Industrial Group LLC were considered, the financial and economic condition of Harvest Industrial Group LLC was analyzed, an analysis of the financial stability and profitability of Promyslova LLC was carried out group "Harvest".

Directions for improving the strategic development of an agribusiness enterprise have been determined, the direction of the agribusiness development strategy has been determined in the context of global trends, measures for the economic development strategy of Harvest Industrial Group LLC have been developed

Keywords: agribusiness enterprises, strategy, agribusiness development strategy, directions of strategic development of agribusiness enterprises, development of an economic strategy for the development of agribusiness enterprises

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ.....	9
1.1. Сутність економічної стратегії підприємства.....	9
1.2. Види, типи та класифікація економічної стратегії підприємства.....	12
1.3. Розробка економічної стратегії підприємств агробізнесу, її етапи та цілі	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПРОМИСЛОВА ГРУПА «ХАРВЕСТ».....	19
2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика та сучасні умови розвитку ТОВ «Промислова група « Харвест».....	19
2.2. Фінансово-економічний аналіз ТОВ «Промислова група «Харвест».....	30
2.3. Аналіз фінансової стійкості та рентабельності ТОВ «Промислова група «Харвест».....	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ.....	50
3.1. Стратегія розвитку агробізнесу в контексті глобальних трендів.....	50
3.2. Розробка економічної стратегії розвитку ТОВ «Промислова група «Харвест».....	56
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Підприємства агробізнесу в процесі свого розвитку стикаються із безліччю проблемних ситуацій, які перешкоджають не лише перспективному розвитку, а і нормальному функціонуванню, що проявляється через посилення конкурентного середовища, спрацювання виробничих фондів, незабезпеченість фінансовими, виробничими та кадровими ресурсами, пригальмування темпів зростання, що негативно впливає на роль та місце підприємства агробізнесу на ринку. Сучасні умови розвитку агробізнесу супроводжуються купою негативних тенденцій, зокрема нестабільність фінансово-економічного, політичного та бізнес середовища. Ці явища поглиблюють нестійке функціонування підприємств агробізнесу та їх бізнес-партнерів, постачальників паливно-мастильних матеріалів, посівного матеріалу, запасних частин та комплектів. Зрозумілим є те, що сучасне аграрне виробництво є пріоритетним для всієї вітчизняної економіки та є основою сталого розвитку через екологічні, економічні та суспільні зв'язки. Вітчизняне аграрне виробництво забезпечує продовольчу безпеку не лише на національному, а і на глобальному рівні. Сучасне аграрне виробництво супроводжується фінансово-економічними, військово-політичними, соціальними та екологічними викликами. Тому важливими стратегічними завданнями аграрного бізнесу є підвищення конкурентоспроможності національного аграрного виробництва, забезпечення достойного рівня життя сільського населення, забезпечення продовольчої безпеки в контексті забезпечення екологічних, економічних та виробничих вимог.

З метою утримання конкурентних позицій підприємства на ринку агропродукції, необхідна розробка та реалізація цілісної, комплексної та конкурентної стратегії розвитку. Розроблена економічна стратегія розвитку має бути спрямована на безпечне функціонування підприємства агробізнесу в умовах невизначеності, адже розвиток підприємства неможливий без забезпечення всіх рівнів безпеки та підтримки інтересів всіх учасників аграрного бізнесу.

В сучасній економічній літературі питанням стратегічного розвитку підприємств приділяється багато уваги. Зокрема можна особливо відмітити праці Антоненко В., Бойкевич О., Боришкевич І., Васильців Т., Волошин В., Грановська В., Євтушенко Н. Каркавчук В., Іванов Ю., Пільник Т., Ступак І., Якубів В. у яких значна увага приділяється методам, принципам та етапам стратегічного розвитку підприємства.

За цих умов важливим є дослідження та розробка економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу з метою виявлення економічно-ефективного механізму стратегічного розвитку та етапів його реалізації.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів та етапів розробки економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої в роботі мети були сформульовані та вирішені наступні завдання:

- досліджено сутність економічної стратегії підприємства;
- визначено види, типи та класифікацію економічної стратегії підприємств агробізнесу;
- розглянуто процес розробки та реалізації економічної стратегії та її цілі;
- розглянуто загальну характеристику ТОВ «Промислова група «Харвест» та особливості реалізації агробізнесу в сучасних умовах;
- проведено фінансово-економічний аналіз ТОВ «Промислова група «Харвест»;
- проведено аналіз фінансової стійкості та рентабельності ТОВ «Промислова група «Харвест»;
- розглянуто стратегію розвитку агробізнесу в контексті глобальних трендів;
- запропоновано етапи розробки економічної стратегії розвитку ТОВ «Промислова група «Харвест».

Об'єкт дослідження: процеси розробки та реалізації економічної стратегії розвитку підприємств агробізнесу в сучасних умовах.

Предметом дослідження: методи оцінки організації, розробки та реалізації економічної стратегії розвитку підприємств аграрного бізнесу, який спрямований на отримання прибутку, розвитку сільських територій та соціальної інфраструктури.

Теоретичною основою дослідження послужив аналіз, вивчення та узагальнення наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, періодичних видань, аналітична, звітна та статистична інформація щодо розвитку аграрного сектору та ефективності його функціонування.

Методологічною основою дослідження послужило застосування методів: систематизації та обробки даних, аналізу, синтезу та системного підходу, експертних оцінок, статистичних та соціологічних даних.

Наукова новизна дослідження полягає у дослідженні теоретичних та методологічних положень сучасної науки та розвитку аграрного бізнесу з урахуванням специфіки його розвитку та сучасних умов діяльності за умов досягнення місії аграрного підприємства та мети його діяльності.

Інформаційна база дослідження. Закони та нормативні акти України, наукова економічна література, фахові публікації з проблематики аграрного бізнесу, статистичні дані Міністерства аграрної політики та продовольства, Національного інституту стратегічних досліджень, балансова звітність ТОВ «Промислова група «Харвест», Статут.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у такому:

удосконалено:

– уточнено поняття «економічна стратегія розвитку» через досягнення заданих рівнів екологічної, економічної та соціальної місії підприємств агробізнесу з урахуванням потреб підвищення конкурентоспроможності, досягнення цілей сталого розвитку та задоволення інтересів власників агробізнесу.

набули подальшого розвитку:

– система управління економічною стратегією підприємства через визначення мети, збір інформації щодо господарської діяльності, якісну і повну оцінку агробізнесу, аналіз фінансово-економічної звітності, фінансово-економічних

показників, планування, облік доходів і витрат, калькуляція собівартості, виявлення причин відхилень, розробка заходів по усуненню відхилень, факторний аналіз рівня економічної стратегії, ідентифікація загроз, ранжування загроз, заходи мінімізації втрат від загроз, оптимізація економічної стратегії підприємства.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти: робота містить вступ, три розділи, висновки та пропозиції, а також список використаних джерел. Робота викладена на 70 сторінках друкованого тексту, містить 11 таблиць і 11 рисунків і додатки, 63 джерела списку використаної літератури.

Результати кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти можна рекомендувати для практичного використання керівним апаратом ТОВ «Промислова група «Харвест», при розробці заходів економічної стратегії розвитку в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

1.1. Сутність економічної стратегії підприємства

Розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежить від стану та розвитку її аграрного сектору, основою якого є сільське господарство. Аграрний сектор України з його величезним потенціалом виробництва значно перевищує потреби внутрішнього ринку, а отже може бути поштовхом для інвестиційного, виробничого та технологічного зростання всієї країни.

Нині, аграрний ринок України супроводжується нестабільністю функціонування, різкою зміною економічних параметрів, недостатнім розвитком продуктивних сил, недосконалою реорганізацією аграрного бізнесу, що врешті решт призводить до негативних економічних наслідків у виробництві. Тут, головною умовою виживання агровиробників є здатність пристосовуватись до умов нового середовища, тобто розвиватись у відповідності зі змінами. Тільки розвиваючись, підприємство може досягнути кінцевої мети свого існування, яка полягає в отриманні прибутку та досягненні очікуваного економічного ефекту.

Перспективні конкурентні можливості відкриваються для сільськогосподарських підприємств в різних ситуаціях, але для того, щоб ними скористатися, підприємство повинно мати розроблену економічну стратегію свого розвитку.

Економічна стратегія підприємства розглядається двобічно: через призму аналізу та через призму вибору стратегічної позиції на ринку. Економічна стратегія є орієнтованою системою, що містить розробку, оцінку, контроль, але за умов відповідних реалізації механізмів. Економічна стратегія підприємства залежить як від внутрішнього так і зовнішнього середовища і пристосовується до їх коливань задля досягнення місії та мети підприємства, захисту від загроз. Економічна стратегія це складний процес, який містить

комплексну оцінку бізнес середовища та визначення його впливу на діяльність підприємств агробізнесу та забезпечення належного рівня його розвитку.

В умовах активізації конкурентних переваг розвитку підприємств агробізнесу важливим є дослідження сутності економічної стратегії, її етапів та процесів. Теоретичним питанням дослідження економічної стратегії розвитку присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких особливо варто виділити І. Ступак, який відмічає, що: «конкурентну стратегію як орієнтований на досягнення стратегічних цілей та стійких конкурентних переваг план дій підприємства, що перебуває у процесі безперервного вдосконалення та здатний швидко реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі для задоволення потреб споживачів та власного зростання» [55].

Вітчизняний науковець В.М. Якубів у своїх працях визначає, що: «з метою розробки реальної, корисної та конкурентоспроможної стратегії, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку села, селянства та сільського господарства, розглядає побудову інноваційної стратегії, під якою розуміє “інтегрований, системний план дій, спрямований на досягнення довгострокової мети і завдань розвитку об’єкта, що ґрунтується на новому, відмінному від попередніх підходів до побудови, організації й реалізації, для забезпечення вищої в порівнянні з аналогами результативності» [63].

У працях Боришкевича І.І. дається твердження, що: «стратегія розвитку сільськогосподарського підприємства – це інноваційний, цілеспрямований, детальний, впорядкований та довгостроковий план дій, що інтегрує в собі певний набір правил та орієнтирів, наукових досліджень і технологічних розробок через застосування «розумних програм» («intelligent programs») та новітніх ІТ-технологій, які формують чітку лінію поведінки сільськогосподарського підприємства в напрямку поетапного досягнення поставлених цілей, задоволення потреб споживачів та отримання економічного і соціального ефекту, а також забезпечення сільськогосподарського зростання країни в цілому» [6].

Існує думка, що конкурентна стратегія формує конкурентну поведінку підприємств. Так, В. Грановська у своїх наукових працях якої визначається, що: «стратегія конкуренції являє собою основу конкурентної поведінки підприємства на ринку й описує схему забезпечення переваг над конкурентами» [15].

У працях Іванова Ю., визначається, що: «конкурентна стратегія концентрується на діях і підходах, які пов'язані з управлінням, спрямованим на встановлення і зміцнення довгострокової конкурентоспроможної позиції підприємства на ринку в одній специфічній сфері підприємництва» [27].

Власне бачення Євтушенко Н.О. та Пільник Т.А. визначає конкурентну стратегію як «модель поведінки підприємства на конкретному ринку, яка представляє собою систему спланованих дій, що дозволяє забезпечити йому необхідні обсяги реалізації, прибутковості, темпи зростання та підвищення конкурентоспроможності., та пропонують розробку конкурентної стратегії проводити за наступними етапами:

- 1 етап: Збір інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище.
- 2 етап: Структурування інформації та подальший аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ.
- 3 етап: Розробка конкурентної стратегії та вибір стратегічних альтернатив.
- 4 етап: Зіставлення розробленої стратегії з початковими цілями та аналіз обраної стратегічної альтернативи.
- 5 етап: Реалізація конкурентної стратегії через конкретний план дій.
- 6 етап: Контроль досягнення поставлених цілей та виконання плану.
- 7 етап: Аналіз отриманого досвіду та реалізованої стратегії – накопичення досвіду» [23].

Також, варто відзначити, що у працях Євтушенко Н.О. та Пільник Т.А. визначається, що: «під час розробки конкурентної стратегії доречно враховувати питання про ієрархію управління – стратегія має розкривати заявлені цілі та завдання підприємства за чітко сформованим планом. Тому для

побудова конкурентної стратегії доцільно розпочинати з аналізу поточної ситуації підприємства на ринку та оцінки середовища самого підприємства. Після збору та аналізу інформації про ринок та конкурентів необхідна розробка плану реалізації самої конкурентної стратегії. Але варто відзначити, що сформована конкурентна стратегія не є підсумком і кінцевою метою розробки. З цього приводу доцільно провести аналіз її впровадження та оцінити набутий досвід підприємства. Згодом цей аналіз стане відправною точкою у майбутній розробці нової конкурентної стратегії, яка буде адаптована під зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Дієвість конкурентної стратегії полягає в тому, що підприємство ще до розробки стратегії має проаналізувати попередній досвід, з'ясувати, які дії мали позитивну дію у конкурентній боротьбі та перевірити їх актуальність на поточний момент. Вивчення минулого досвіду дозволить підприємству уникнути старих помилок у процесі розробки нової конкурентної стратегії» [23].

1.2. Види, типи та класифікація економічної стратегії підприємства

Розроблена та впроваджена економічна стратегія підприємства агробізнесу має забезпечити вирішення наступних груп факторів:

- попередження та уникнення можливих загроз;
- усунення та мінімізація існуючих загроз;
- відновлення рівня фінансово-економічного стану.

Економічна стратегія підприємства має бути спрямована на наступні заходи:

- вибір, формування та реалізацію стратегічних цілей підприємства агробізнесу;
- визначення рівня реальних напрямків та обсягів діяльності підприємства агробізнесу;

- забезпечення рівня конкурентних переваг агропідприємства;
- забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства агробізнесу.

Для забезпечення стійкої та безперервної роботи підприємства агробізнесу використовуються наступні типи економічної стратегії:

- забезпечення зростання прибутковості капіталу;
- оптимізація фінансово-економічних ресурсів підприємства агробізнесу;
- стабілізації фінансово-економічної діяльності підприємства агробізнесу;
- реалізація безпечної інвестиційної діяльності;
- мінімізація фінансово-економічних ризиків;
- реалізація безпеки інноваційної діяльності;
- забезпечення достатнього рівня конкурентної позиції підприємства агробізнесу;
- розроблена антикризова стратегія.

1.3. Розробка економічної стратегії підприємств агробізнесу, її етапи та цілі

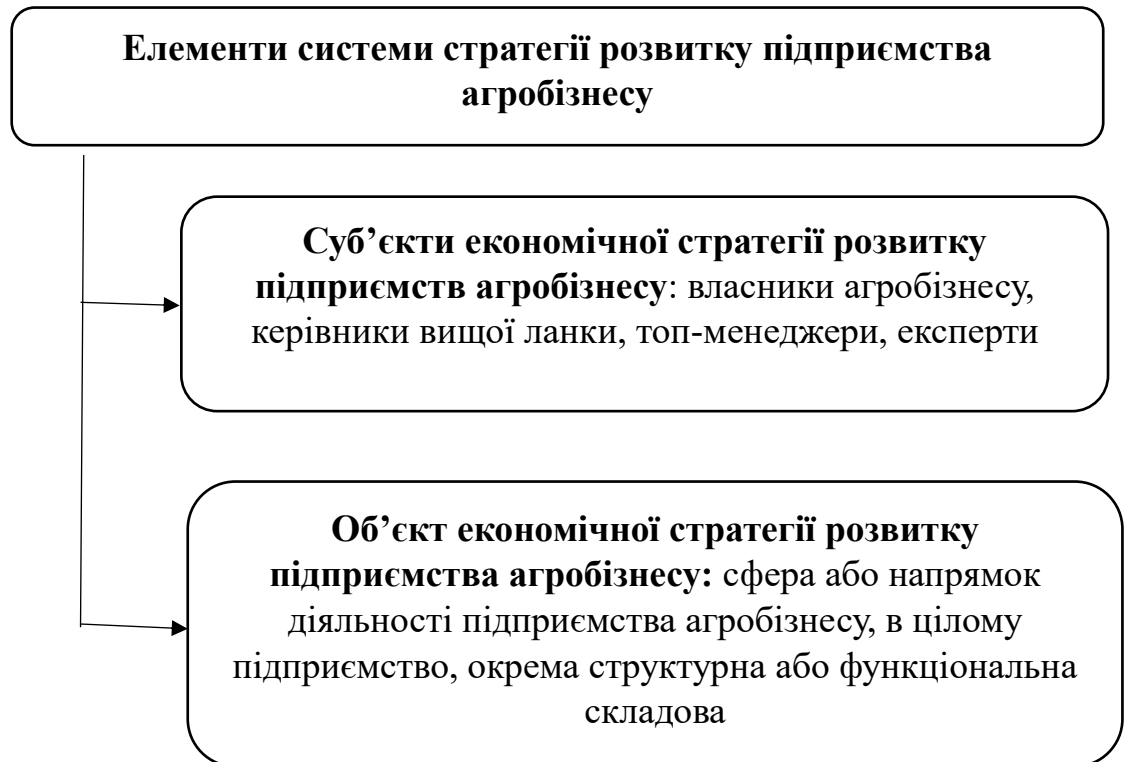
На думку відомих науковців Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. важливим є розробка корпоративної економічної стратегії та враховувати наступні ідеї: «циклічні характеристики розвитку та трансформації вітчизняної економіки залежать від вибору засобів, методів та моделей безпеки підприємства; при виборі фокусу стратегічного розвитку необхідно використовувати системний, ситуативний та цілеспрямований підхід. У випадку невизначеного зовнішнього середовища це може

враховувати ризики для окреслення перспективи розвитку; ефективні методи, засоби та моделі стратегічного управління» [10].

У своїх працях Злотенко О. Б. визначає переваги економічної стратегії розвитку, які на думку автора полягають у наступному:

- «можливість мінімізувати негативний вплив змін та майбутніх невизначеностей;
- уміння враховувати об'єктивні (зовнішні та внутрішні) фактори, що формують зміни, зосередитись на вивченні цих факторів та визначити ступінь їх впливу на економічну безпеку;
- можливість надати необхідну основу для прийняття стратегічних і тактичних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства;
- можливість покращити керованість системою економічної безпеки, оскільки за наявності системи стратегічного планування досягнуті результати можна порівняти з поставленими цілями для здійснення ефективної мотивації та стратегічного контролю;
- забезпечення імпульсу змін шляхом реалізації стратегічних планів на основі відповідних систем контролю, контролю та аналізу;
- єдність зусиль та відомчої діяльності керівників керівництва на всіх рівнях підприємства, пов'язаних з реалізацією стратегії економічної безпеки» [25].

Враховуючи вказане визначимо елементи системи стратегії розвитку підприємств агробізнесу (рис 1.1)

Джерело: [11]

Рисунок 1.1 - Елементи системи стратегії розвитку підприємства агробізнесу

Для реалізації економічної стратегії розвитку підприємства агробізнесу мають виконувати наступні вимоги:

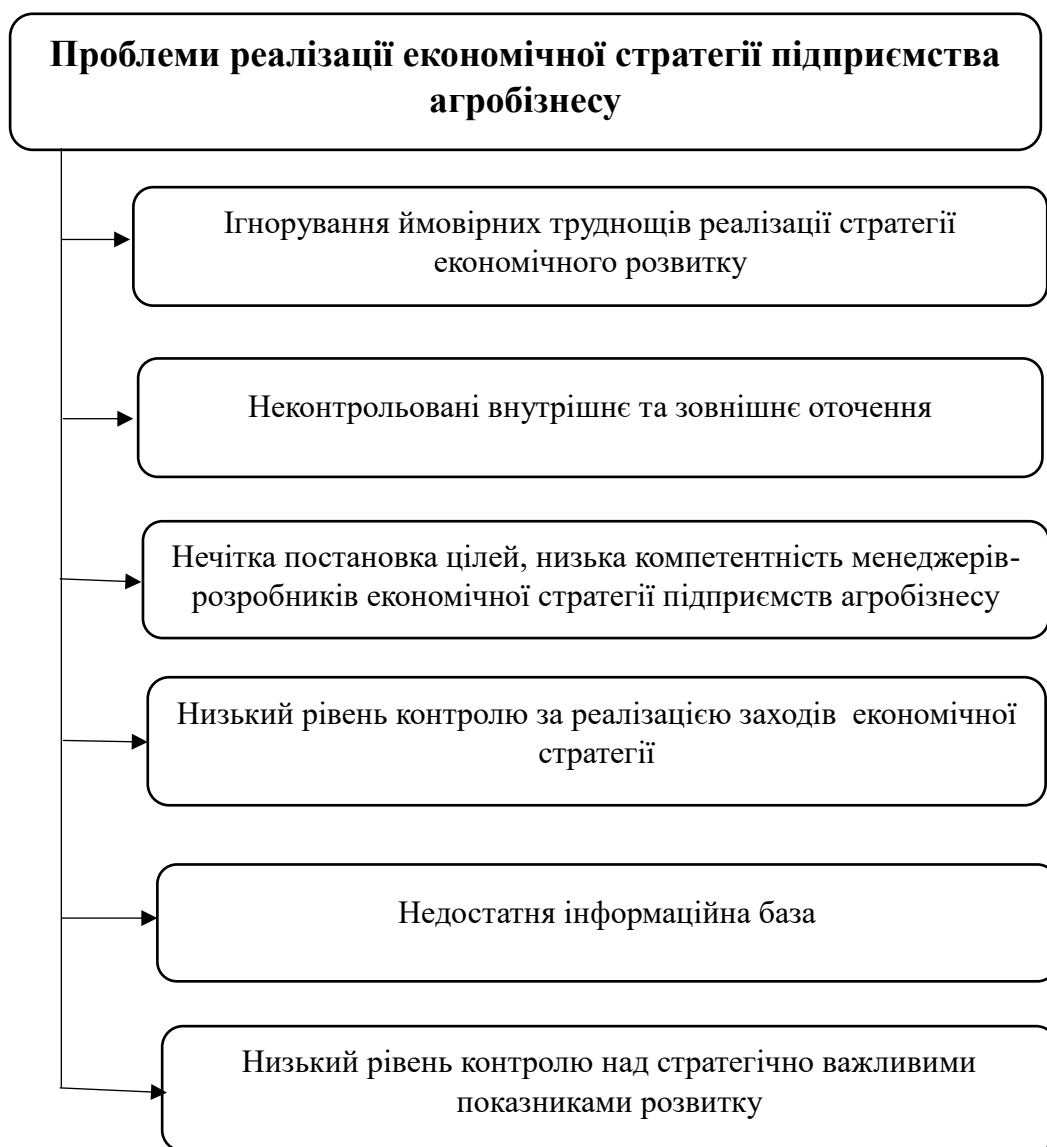
- пристосувати економічну стратегію підприємства до динамічного зовнішнього оточення;
- ранжувати показники оцінки ефективності економічної стратегії за рівнем її значущості та ступенем важливості;
- забезпечення збалансування управлінських рішень по їх якості та ступенем визначеності події;
- стимулювання досягнення завчасно спланованих результатів;
- забезпечення збалансованості виробничо-господарських та управлінських рішень;
- збалансування методів управління персоналом.

Важливим етапом розробки економічної стратегії підприємства агробізнесу є контроль за процесом реалізації стратегії. Контроль за реалізацією економічної стратегії розвитку варто розглядати як поелементний процес, який має наступні складові:

- визначення нормативів, які слід оцінювати;
- розробка стандартів та цільових орієнтирів, які мають бути досягнуті у вказаний момент та аналіз їх відхилень;
- оцінка проміжних результатів діяльності;
- розробка та впровадження коригуючих заходів впливу на відхилення від запланованих результатів.

Під час розробки, реалізації та впровадження економічної стратегії розвитку підприємства агробізнесу стикаються із безліччю проблем, які можна побачити на рисунку 1.2.

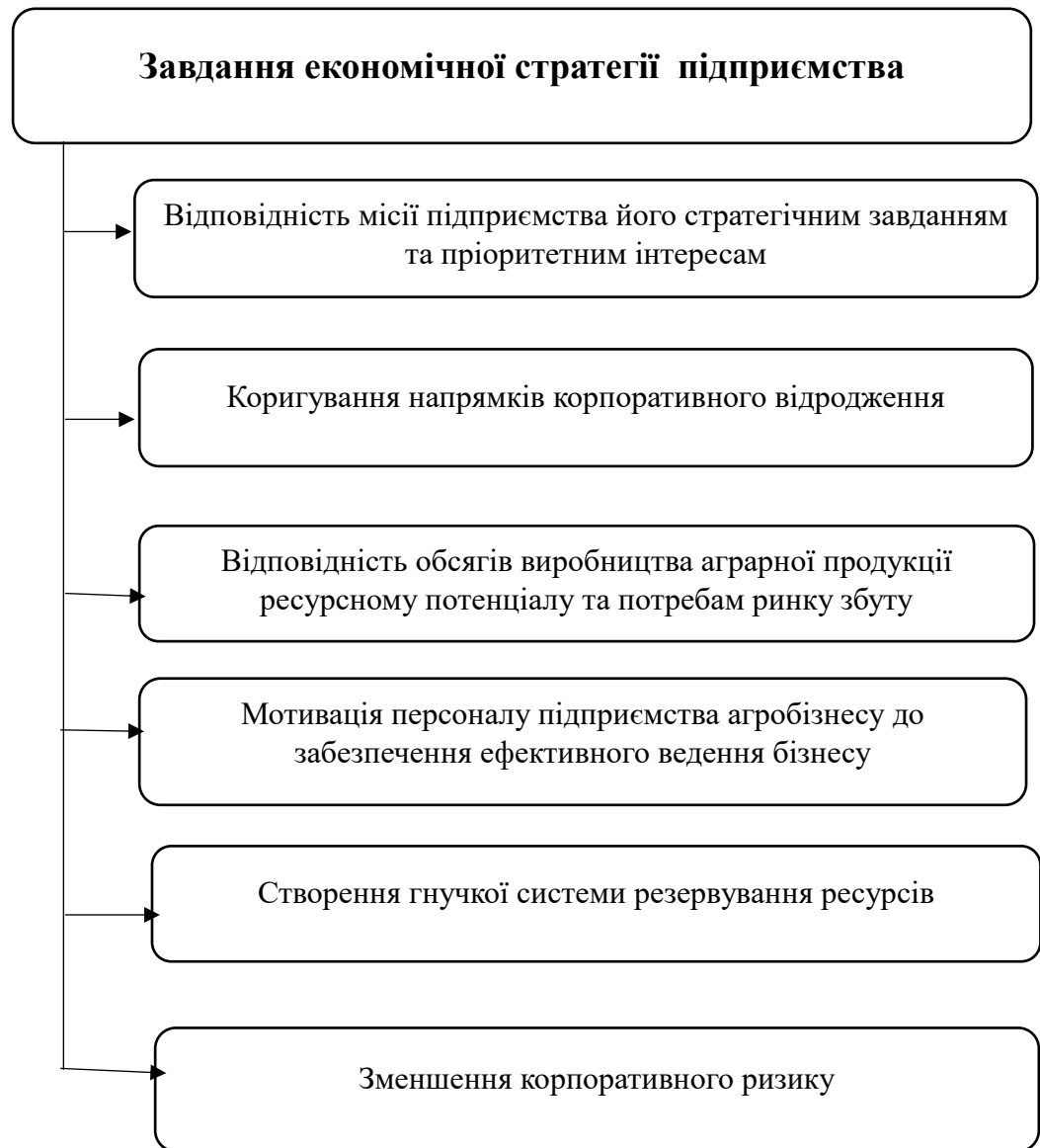
Концепція економічної стратегії передбачає, що підприємство агробізнесу повинно сформулювати своє бачення та власні пріоритетні інтереси розвитку підприємства з використанням методів та конкретних механізмів. Під методом та розуміється не лише система думок, а і загальна філософія ведення бізнесу. Концепція стратегічного розвитку підприємства має орієнтуватись на цілі та завдання безпеки та відповідать загальним тенденціям розвитку економіки всієї країни.

Джерело: узагальнено автором

Рисунок 1.2 - Проблеми реалізації економічної стратегії підприємства агробізнесу

Основні завдання концепції економічної стратегії підприємства можна побачити на рисунку 1.3.

Джерело: узагальнено автором

Рисунок 1.3 -Завдання економічної стратегії підприємства

Отже, економічна стратегія розвитку є важливою складовою у діяльності підприємств аграрного сектору. Врешті решт економічна стратегія повинна не тільки задовольняти цілі сільськогосподарського підприємства, а й забезпечувати соціальний ефект, тобто сприяти скороченню сільської бідності, надавати додаткові робочі місця, тим самим збільшуючи трудову зайнятість населення, а також забезпечувати сільськогосподарське зростання, що призводить до покращення економічного стану країни у нинішній ситуації.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ НАПРИКЛАДІ ТОВ «ПРОМИСЛОВА ГРУПА «ХАРВЕСТ»

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика та сучасні умови розвитку ТОВ «Промислова група « Харвест»

Згідно вимог переддипломну практика була виконана на базі ТОВ «Промислова група « Харвест».

Відповідно до установчих документів, Товариство набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації, та здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про господарські товариства», чинного законодавства України, цього Статуту та інших нормативних актів.

ТОВ «Промислова група « Харвест» має самостійний баланс, поточні та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням, а також знак для товарів і послуг та інші реквізити. Майно ТОВ «Промислова група «Харвест» складається з основних фондів та оборотних засобів, а також інших цінностей, вартість яких відображається на його балансі.

У власності ТОВ «Промислова група « Харвест» є:

- майно, переданого йому учасниками ТОВ «Промислова група «Харвест» у власність, як вклад до статутного капіталу;
- продукція, вироблена ТОВ «Промислова група «Харвест», в результаті господарської діяльності;
- одержані доходи в результаті виробництва аграрної продукції;
- інше майно, набутого на підставах, не заборонених законодавством.

Також, відповідно до установчих документів джерелами формування майна ТОВ «Промислова група «Харвест» є:

- доходи від реалізації товарів та послуг, а також від інших видів статутної діяльності ТОВ «Промислова група «Харвест»;

- кредити банків та інших кредиторів ТОВ «Промислова група «Харвест»;
- придбання майна іншого підприємства, організації, установи;
- безоплатні або благодійні внески, пожертвування юридичних та фізичних осіб;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством.

Відповідно до Статуту, ТОВ «Промислова група «Харвест» можуть належати будівлі, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, цінні папери, інформація, наукові, конструкторські, технологічні розробки, інше майно та права на майно, у тому числі право на інтелектуальну власність. Згідно із установчими документами ТОВ «Промислова група «Харвест» має право продавати і передавати іншим шляхом підприємствам, установам, організаціям та громадянам, обмінювати, здавати в оренду, надавати безкоштовно в тимчасове користування або в позику належні йому будинки, споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інші матеріальні цінності.

Відповідно до Статуту ТОВ «Промислова група «Харвест» виконує наступну діяльність:

- вирощує зернових та технічних культур;
- виробляє та реалізує цукор та продукти переробки цукрових буряків;
- здійснює оптову торгівлю зерном, насінням та кормами для тварин;
- здійснює роздрібу торгівлі в неспеціалізованих магазинах з перевагою продовольчого асортименту;
- вирощує продукцію тваринництва (розведення та відгодівля і реалізація свиней, великої рогатої худоби м'ясного та молочного напрямку, птиці тощо);
- здійснює будівництво (в т.ч. підготовка будівельних ділянок, будівництво будівель та споруд, встановлення інженерно-технічного устаткування, санітарно-технічні роботи, роботи із завершення будівництва);
- здійснює виконання будівельних, проектних, ремонтних, оздоблюваних, монтажних та сантехнічних робіт.

Відповідно до Статуту ТОВ «Промислова група «Харвест» виконує і інші види робіт, але основним видом діяльності є виробництво та переробка продукції аграрного виробництва. ТОВ «Промислова група «Харвест» здійснює свою діяльність на території Кіровоградської області. Досліджуючи організаційно-економічну характеристику доцільним є розгляд сучасних умов у яких здійснює свою діяльність досліджуваний об'єкт.

За даними «Суспільне» «Аграрії Кіровоградщини зібрали 571тисячу 400 тон ранніх зернових зернобобових культур на площі 3346700 га. У 2023 році середня врожайність складала 45,3ц/га. Загальна площа посівних культурна Кіровоградщині становить 465100 га» [44].

Також, варто відмітити, що «у 2023 році зібрано 1197тис700 тон озимої пшениці. Середня врожайність становила – 48,2ц/га. 199100 тон озимого ячменю. Середня врожайність становила 44ц/га. 1400 т. гороху і середня врожайність становила 23,6ц/га. 201400 тон озимого ріпаку з середньою врожайністю – 26,2ц/га. У 2023 році аграріями Кіровоградщини було розширено площі посіву олійними культурами, с саме соняшником на рівні 633 тис. га. Це пояснюється з вигіднішою логістикою та більшими доходами та наявністю великої кількості олійнопереробних підприємств на території області. Через це відбулось скорочення виробництва ранніх зернових, але на продовольчу безпеку регіону це не вплине» [2,39].

Проведені нами дослідження показали, що «з початку 2023 року Кіровоградщина отримала 4,1 мільярдів гривень кредиту для розвитку агробізнесу, при цьому вона стала лідером у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9». Відповідно до даних Міністерства аграрної політики та продовольства, станом на 22.11.2023 року найбільше кредитів виділили таким областям:

- Кіровоградська – 4,1 млрд гривень виділено для 1 323 господарств;
- Вінницька – 3,89 млрд гривень – для 1 078 господарств;
- Одеська – 3,68 млрд гривень – для 876 господарств;
- Київська – 3,6 млрд гривень – для 734 господарств.

Усього 9,7 підприємств агробізнесу в Україні одержали майже 38 мільярдів гривень кредиту за програмою. Відповідно до цієї програми аграрії можуть отримати кредит у розмірі до 90 мільйонів гривень. Кредитування надається під 5–9% річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва» [2,39].

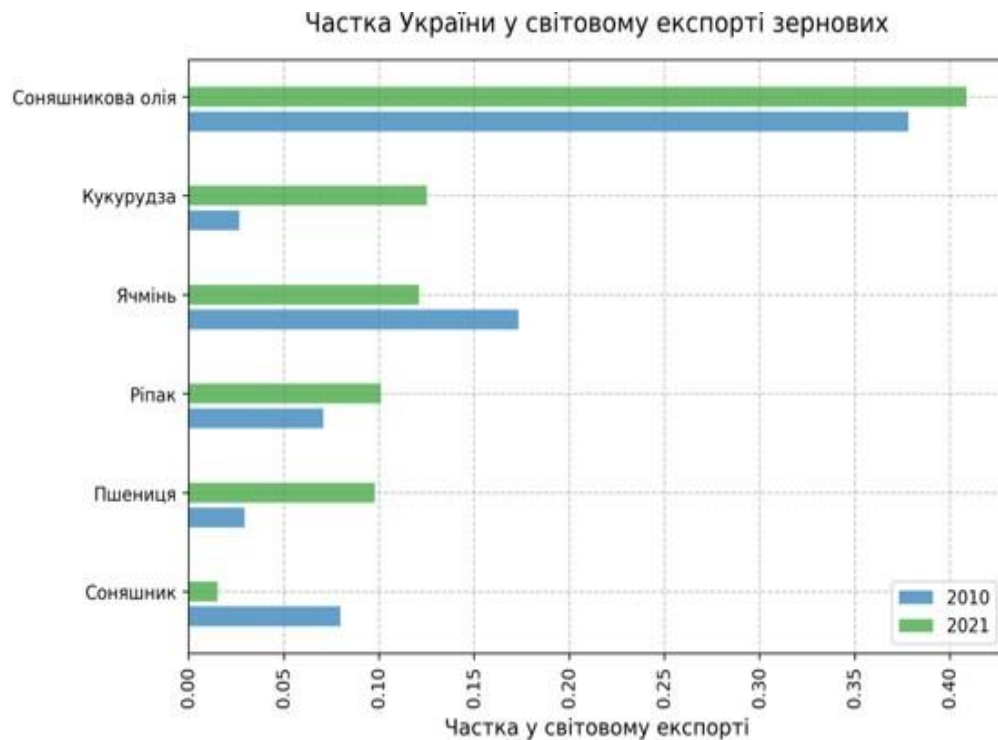
Відповідно до висновків Національного інституту стратегічних досліджень у 2023 році скоротилась: «посівна площа сільськогосподарських культур та їх валовий збір. За попередніми даними структурних підрозділів обласних державних адміністрацій, очікувана посівна площа всіх категорій господарств на підконтрольній території України під урожай 2023 р. має скласти 21,8 млн га, що на 6,8 млн га менше від показника 2021 р. (28,6 млн га). За прогнозом НБУ, урожай зернових культур у 2023 р. становитиме близько 46 млн т (приблизно на 15 % менше, ніж у минулому році). Таке зменшення зумовлене здорожчанням собівартості вирощування сільгоспкультур, а також ускладненням збуту продукції. Сільськогосподарським виробникам доводиться змінювати структуру виробництва на користь високорентабельних сільськогосподарських культур (у 2023 р. збільшуватимуться посівні площі під олійні: ріпак, сою, соняшник, а під пшеницю – зменшуватимуться), а також відмовлятися від вирощування трудомістких культур (передусім, борщового набору, ранньої сезонної продукції), що негативно позначиться на забезпеченні ними населення країни. Складна ситуація залишається і у тваринницькій галузі, передусім через скорочення поголів'я тварин у господарствах населення, зростання витрат на виробництво (через повномасштабну війну збільшення витрат на тваринництво відчули 64 % домогосподарств) й відсутність фінансових ресурсів у аграріїв для відбудови зруйнованих тваринницьких приміщень та закупівлі молодняку тварин. На функціонування галузі впливатиме й стан забезпечення тваринницьких підприємств електроенергією, від стабільного постачання якої залежать системи вентиляції, опалення та годівлі, а також охолодження і зберігання продукції. У разі продовження воєнних дій на території України знижуватимуться експортні

поставки українського збіжжя за кордон. Значні обсяги поставок за кордон української аграрної продукції у 2022 р. зумовлені рекордним урожаєм сільськогосподарських культур 2021 р. (понад 108 млн т зернових). У 2022 р. загальний збір сільгоспкультур скоротився до 67 млн т; прогнозується його зменшення і в поточному році. Крім того, внаслідок переорієнтації структури посівних площ на користь олійних культур, знизиться виробництво високотонажної експортоорієнтованої продукції (кукурудзи, пшениці, ячменю)» [2].

Враховуючи ситуацію, яка склалась, важливим є забезпечення аграріїв всім необхідним для всього комплексу робіт: забезпечення паливом, посівними матеріалами та добривами. Варто було б сприяти відновленню поголів'я тварин та відбудові тваринницьких комплексів та залучити країни-партнери і міжнародні організації з метою запровадження спеціалізованих грантових програм для будівництва тваринницьких міні-ферм, закупівлі молодняку, проведення їх вакцинації та вигодовування. Важливим є продовження дії зернової ініціативи, збільшення її терміну та розширення зернової ініціативи на Миколаївський портовий вузол. Невід'ємною складовою є адаптація аграрної політики України до вимог Спільної аграрної політики ЄС, приведення вітчизняного законодавства в цій сфері у відповідність до ЄС.

Відповідно до висновків Національного інституту стратегічних досліджень «аграрний сектор є одним із найбільших в економіці України. У 2021 році близько 14% населення країни було зайнято в сільськогосподарському виробництві, що становило 10,9% ВВП країни та 41% експорту. Україна є одним із найбільших світових експортерів зернових, і її частка на світовому ринку виросла за останнє десятиліття. Станом на 2021 рік на Україну припадало понад 40% світового експорту соняшникової олії, понад 10% кукурудзи та ячменю та близько 10% пшениці та ріпаку» [2].

На рисунку 2.1. можемо побачити Частку України в світовому експорті зернових культур у 2021 році.

Джерело: [4]

Рисунок 2.1 - Частка України у світовому експорті зернових культур у 2021 році

Проведені нами дослідження показали, що «менш ніж за рік до вторгнення, у червні 2021 року, Україна відкрила ринок землі сільськогосподарського призначення після двох десятиліть мораторію, який забороняв продаж сільськогосподарських земель. Уряд запровадив мораторій на продаж землі в 2001 році після десятиліття первинної приватизації землі (сільськогосподарські землі продавалися протягом короткого періоду наприкінці 1990-х років, проте на той час ринок був дуже малим). Складний процес первинної приватизації землі та 20-річний мораторій призвели до виникнення роздробленої структури власності на землю та великої кількості малих земельних ділянок, розкиданих по всій країні, що ускладнює консолідацію сільськогосподарського сектору України. Станом на 2020 рік у приватній власності перебувало 31 млн га або 75% сільськогосподарських угідь України та нараховувалося біля 6,9 млн приватних землевласників. Однак, за даними Державного земельного кадастру,

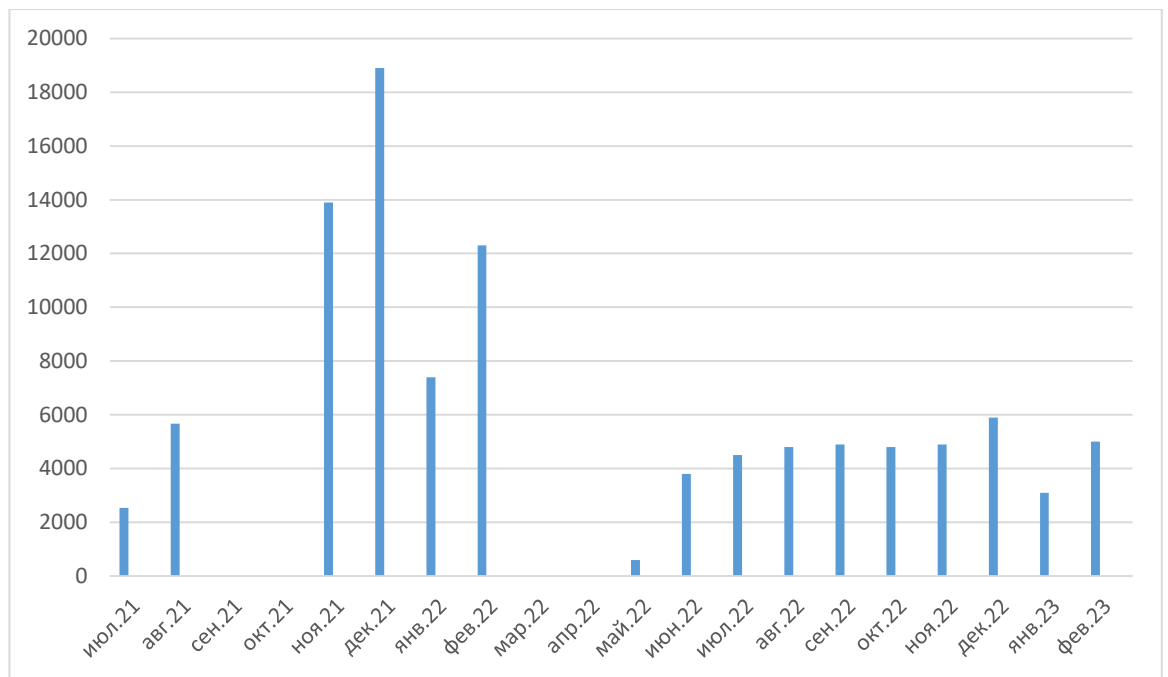
землевласники обробляють лише 29% землі, тоді як більшість сільськогосподарських угідь використовується за договорами оренди» [2,39].

За даними Національного інституту стратегічних досліджень «станом на 2020 рік 117 найбільших компаній контролювали 16% (або 6,45 млн га) усіх сільськогосподарських земель, переважно за договорами оренди, визначається, що продуктивність великих підприємств більш ніж на 20% вища за середню продуктивність по країні. У 2018 році уряд України запровадив реформу децентралізації державних земель. Початок функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення був досить спокійним, і ціни залишалися відносно стабільними протягом 2021 року. Причиною цього є те, що український ринок сільськогосподарських земель в його нинішньому вигляді залишається жорстко зарегульованим, виключаючи практично всіх значних потенційних покупців. З 2021 року право купівлі надається виключно фізичним особам; компанії ж мають чекати до 2024 року, щоб стати його учасниками. Крім того, закон вилучає з ринку державні та комунальні землі. До 1 січня 2024 року встановлено верхню межу розміру земельної ділянки у власності фізичних осіб (100 га); для підприємств вона становитиме 10 000 га починаючи з 2024 року. Незважаючи на те, що закон обмежує купівлю землі підприємствами до 2024 року, останні мають певний контроль над орендованою землею, яку вони обробляють. Слід зазначити, що на українському ринку сільськогосподарських земель існує законодавчо встановлена мінімальна ціна і до 2030 року не має бути нижчою за нормативну грошову оцінку. Нормативна грошова оцінка використовується для розрахунку податку на землю і водночас є базою для законодавчо встановленої мінімальної ціни оренди, а з 2021 року – й мінімальної ціни продажу» [2,39].

За даними Незалежної аналітичної платформи «Вокс Україна»: «повномасштабна війна вплинула на функціонування новоствореного українського ринку земель сільськогосподарського призначення. Протягом березня-квітня 2022 року ринок не діяв, оскільки влада обмежила доступ до бази даних про право власності на землю. У травні 2022 року український уряд

видав воєнне положення про реєстр власності на землю, і ринок землі поволі запрацював. У 2021 році місячний обсяг операцій становив близько 10 000 угод на місяць» [39].

На рисунку 2.2. можемо спостерігати, що кількість угод про реєстр власності на землю знизився вдвічі в порівнянні із довоєнним періодом.

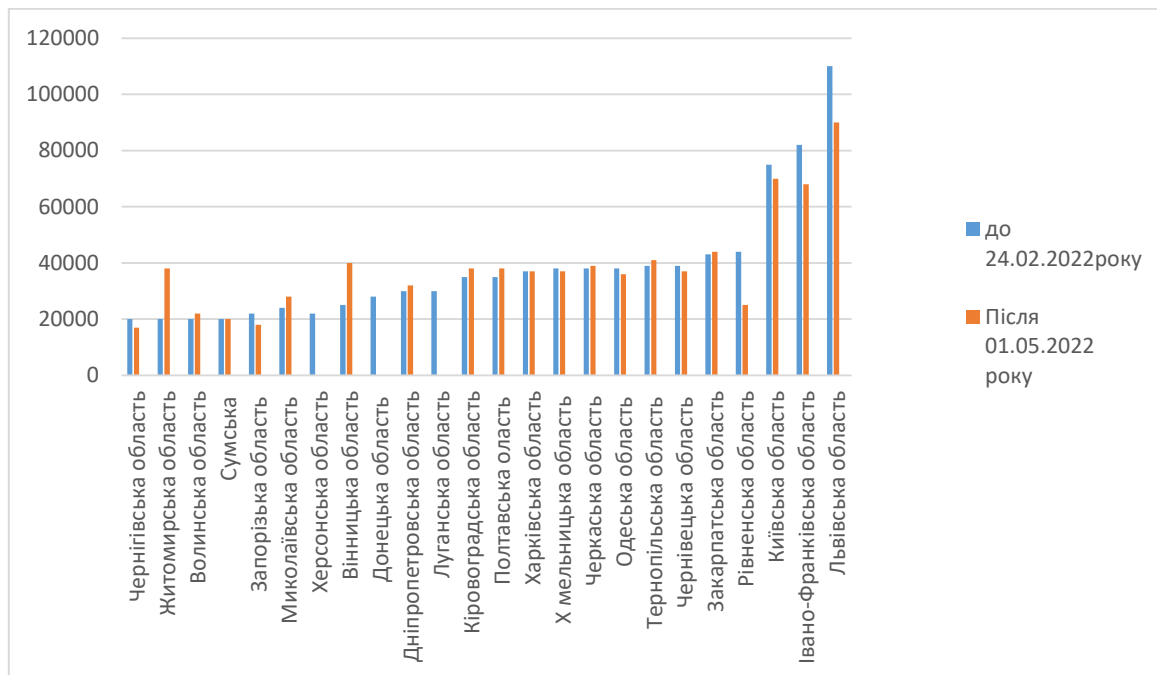
Джерело: [18]

Рисунок 2.2 - Кількість угод про реєстр права власності на землю за 2021-2022 роки

Відповідно до даних Незалежної аналітичної платформи «Вокс Україна»: «вплив повномасштабної війни на ринок сільськогосподарських земель у регіонах був нерівномірним. Регіональні тенденції на ринку землі мають дві основні риси: 1) перенесення обсягів торгівлі до центральних регіонів України та 2) незначний вплив війни на регіональні ціни на землю в більшості областей. Нижче ми докладніше розглянемо ці моменти. Незважаючи на війну, ціни на землю залишалися відносно стабільними в

багатьох областях, а в деяких регіонах центральної України навіть вирости. До повномасштабного російського вторгнення Львівська, Івано-Франківська, Рівненська, Закарпатська та Київська області мали найвищу медіанну ціну на землю, яка значно перевищувала законодавчо встановлену нижню межу. У решті країни сільськогосподарська земля торгується доволі близько до мінімальної ціни, що свідчить про те, що на українському земельному ринку домінує попит (проте потрібно пам'ятати про обмеження цінової статистики, про які йшлося вище, і про ймовірність того, що деякі опубліковані ціни можуть бути нижчими за фактичні, щоб знизити розмір податку).

На рисунку 2.3. можемо побачити ціну за 1 га землі до та під час війни.

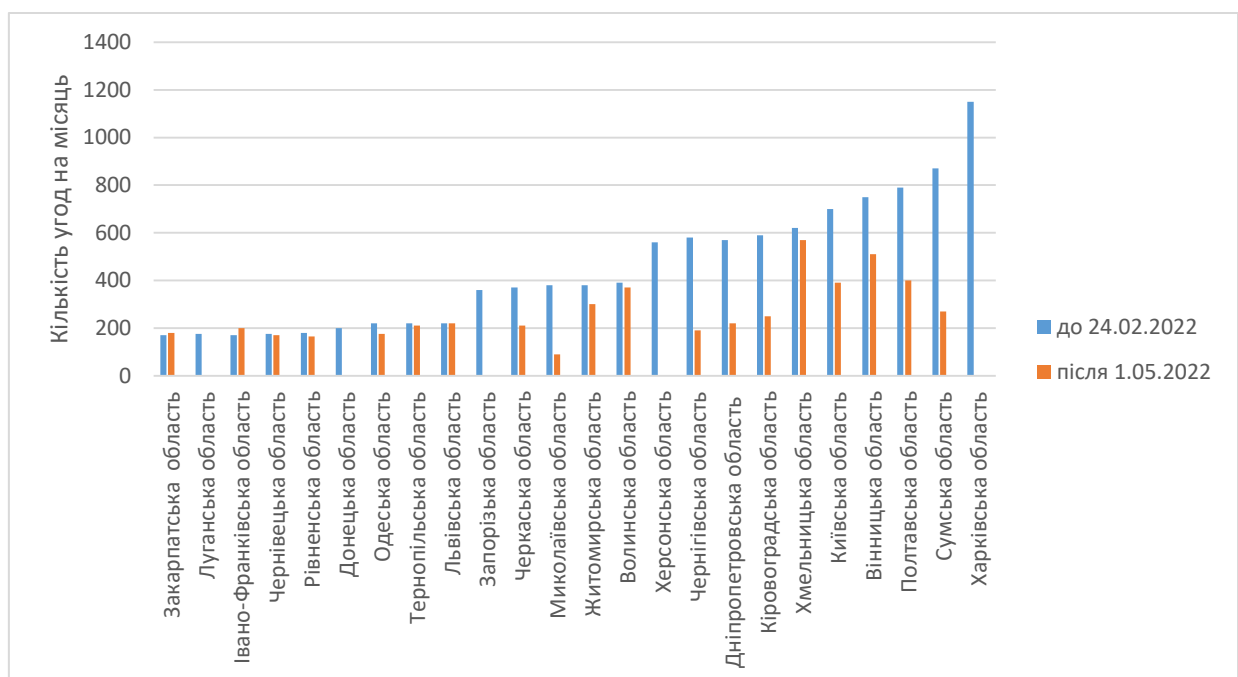

Джерело: [18]

Рисунок 2.3 - Ціна за 1га землі до та під час війни (грн.)

Аналізуючи рисунок 2.3 , можемо побачити, що законодавчо встановлена мінімальна ціна могла тимчасово запобігти падінню ціни у багатьох областях на початку війни, натомість ціни впали лише в західних регіонах України, де мінімальна ціна раніше була набагато нижчою від ринкової.

Проведені нами дослідження показали, що, середня ціна на землю в кількох областях центральної України виросла: на 100% у Житомирській, на 40% у Вінницькій та на 15% у Полтавській, адже через помітну релокація бізнесу в бік цих областей. Спостерігається значне зростання цін у Житомирській та Вінницькій областях, адже, незважаючи на суттєву невизначеність створену повномасштабною війною, інвестори вважають українську сільськогосподарську землю інвестиційно привабливим активом в областях, які не межують із лінією фронту.

Джерело: [18]

Рисунок 2.4 - Кількість угод купівлі-продажу землі на місяць

Аналізуючи статистичну інформацію можемо побачити, що обсяг торгівлі різко впав у більшості областей. На рисунку 2.4. можемо побачити кількість угод купівлі-продажу за місяць. Так, до війни північно-східні області України (наприклад, Харківська та Сумська) показували найбільший обсяг торгівлі, виміряний як кількість угод на місяць, за ними йшли Полтавська та Вінницька області в центральній Україні. Найменші обсяги торгівлі спостерігались у західних областях – Закарпатській та Івано-Франківській. З

початком повномасштабної війни торгівля в Луганській і Донецькій, а також у Запорізькій та Херсонській областях впала практично до нуля, оскільки ці регіони найбільше постраждали від бойових дій.

Аналізуючи рисунок 2.4. можемо побачити, що істотно скоротився обсяг торгівлі у північних регіонах України: на більш ніж 85% у Харківській та понад 70% у Чернігівській областях. У центральних регіонах України обсяг скоротився але це є менш суттєвим. Так, у Полтавській області спостерігається падіння обсягів на 50%, а кількість угод у Вінницькій, Черкаській та Житомирській областях знизилася на 25% на місяць. Структура регіональних обсягів торгівлі підтверджує наведений вище висновок про те, що інвестори переміщують свою увагу з північно-східних районів, які знаходяться поблизу російського кордону та лінії фронту, на центральну Україну, де збалансовані хороша родючість ґрунту та ризики розташування.

Аналізуючи ринок землі, можемо побачити, що до війни ми спостерігали велику концентрацію угод за ціною нижче 50 тис. грн/га. Під час війни кількість відносно дешевих угод суттєво зменшилася – нині кількість угод у цьому ціновому діапазоні приблизно в 10 разів менша за довоєнний рівень. Так, у відносному вираженні до війни 88% угод були нижчими за 50 тис. грн/га, тоді як з початком повномасштабного вторгнення ця частка становить 69% .

Варто визначити, що таке падіння кількості угод нижче 50 000 грн/га здебільшого відображає нижчий попит на землю, через невизначеність. З початком війни важливу роль почали відігравати не лише якісні властивості ґрунту та відпрацьовані логістичні шляхи, але й відстань до лінії фронту. Також, до війни багато власників відносно якісної землі не бажали її продавати, очікуючи зростання цін у майбутньому, адже у 2024 році передбачалося подальше дерегулювання ринку, що як планувалось спричинило б збільшення попиту та зростання цін. Війна негативно вплинула на ці очікування та підштовхнула деяких землевласників до продажу землі.

Незважаючи на ніби як діючий ринок землі, реальну вартість української землі оцінити важко. Проте загальновідомим є те, що займають дві третини

території України, що робить її однією з найбільш придатних для сільського господарства країн.

2.2. Оцінка фінансового стану ТОВ «Промислова група «Харвест»

Аналіз динаміки складу та структури джерел власних та залучених коштів нами прораховано за даними фінансової звітності ТОВ «Промислова група «Харвест»

Для оцінки майнового стану досить важливо з'ясувати, які джерела формування капіталу має підприємство у своєму розпорядженні (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1 - Аналіз складу та структури джерел коштів ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020- 2022 роки

Джерела коштів	Показник станом на					
	31.12.2020р.		31.12.2021р.		31.12.2022р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Статутний капітал	425,4	7,58	425,4	4,93	425,41	7,58
Інший додатковий капітал	746,1	13,3	746,1	8,65	746,12	13,3
Резервний капітал	3047,2	54,32	4830,5	55,98	3384,7	45,04
Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	337,5	6,02	2610	30,25	1446,3	19,25
Всього по I розділу	4556,2	81,22	8612	99,81	6002,5	79,88
Довгострокові кредити банків	0	0	0	0	780,5	10,39
Короткострокові кредити банків	1051,6	18,75	0	0	728,81	9,69
Поточні зобов'язання: - з бюджетом	1,8	0,03	17	0,19	1,9	0,03
Інші поточні зобов'язання	0	0	0	0	0,8	0,01
Всього по IV розділу	1053,4	18,78	17	0,19	731,6	9,73
Баланс	5609,6	100	8629	100	7514,5	100

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Проаналізувавши пасив балансу підприємства за три роки, можна зробити висновок, що протягом аналізуючого періоду, в зв'язку з кризовими явищами в економіці країни, відбуваються значні коливання в складі та структурі джерел коштів підприємства. Загалом, з таблиці 2.1. видно, що збільшення джерел формування майна підприємства за 2020-2022 роки на 1904,9 тис. грн. обумовлено зменшенням суми залучених коштів на 312,4 тис. грн. Разом з цим власний капітал збільшився на 1446,3 тис. грн. (24%). Збільшення власних коштів зумовлено збільшенням всіх складових власного капіталу, окрім статутного капіталу та іншого додаткового капіталу, які впродовж трьох років залишалися незмінними.

Короткострокові кредити підприємство залучало в 2020 році на суму 1051,6 тис. грн. В 2020 році сума кредиту була погашена, а в 2022 році підприємство знову отримало кредит в сумі 1509,3 тис. грн. Заборгованість перед постачальниками та інші види кредиту товариство не залучало. Спостерігається коливання зобов'язань перед бюджетом. Зміни у структурі та динаміці можна прослідкувати в таблиці 2.2.

Велике значення мають власні обігові кошти підприємства, величина яких обчислюється як різниця між власним капіталом та необоротними активами і показує яка частка із загальної суми власних коштів підприємства спрямовується на покриття обігових коштів:

$$B_{ок} = B_k - H_a \quad (2.1.)$$

31.12. 2020 року (4556,2 – 2982,1) = 1574,1 тис. грн.;

31.12.2021 Року (8612 – 5959) = 2653 тис. грн.;

31.12.2022 року (6002,5 – 4688,7) = 1313,8 тис. грн.

Тому, за 3 роки сума власних обігових коштів зменшилась з 1574,1 тис. грн. до 1313,8 тис. грн., тобто на 260,3 тис. грн.

Таблиця 2.2 - Динаміка складу та структури джерел коштів підприємства
ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Джерела коштів	Відхилення					
	абсолютне (±)			відносне (%)		
	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Статутний капітал	0	0	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	0	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1783,3	-1445,8	337,5	36,92	-42,72	9,97
Нерозподілений прибуток	2272,5	-1163,7	1108,8	87,06	-80,46	76,66
Всього по I розділу	4055,8	-2609,5	1446,3	47,09	-2609,5	24,09
Довгострокові кредити банків	0	780,5	780,5	0	100	100
Короткострокові кредити банків	-1051,6	728,8	-322,8	-100	100	-44,29
Поточні зобов'язання: - з бюджетом	15,2	-15,1	0,1	89,4	-794,7	5,26
Інші поточні зобов'язання	0	0,8	0,8	0	100	100
Всього по IV розділу	-1036,4	714,5	-312,4	-6096,4 7	9,54	-44
Баланс	3019,4	-1114,5	1904,9	34,99	-14,8	25,35

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Важливою складовою майнового стану підприємства є власний капітал. «Промислова група «Харвест» в своєму розпорядженні має власний капітал розділений на статутний та резервний капітал, нерозподілений прибуток та інший додатковий капітал. Можна зробити висновок, що основну частину власного капіталу підприємства складає резервний капітал – 67% всього капіталу підприємства. Така кількість резервних ресурсів забезпечує підприємству спроможність у разі надзвичайних ситуацій та іншого роду випадків вчасно розраховуватись з боргами та покривати збитки, що можуть виникнути. Дещо меншою є величина статутного капіталу та іншого додаткового капіталу – 16 % та 9% відповідно. У 2021 році основну частину власного капіталу ТОВ «Промислова група «Харвест» так як і в попередньому

складає резервний капітал. Проте його величина в порівнянні з попереднім роком зменшилась на 10,77% і складає – 56,11% всього власного капіталу підприємства.

Значно зменшилась частка статутного капіталу – майже в 2 рази та становить 4,93% від величини власного капіталу. Досить стрімко впродовж одного року зросла величина нерозподіленого прибутку на 22,89%. Станом на початок 2019 року нерозподілений прибуток складав 30,3% від величини власного капіталу. В зв'язку із зростанням нерозподіленого прибутку у структурі власного капіталу значного зменшення зазнала величина іншого додаткового капіталу. В 2021 році відсоткове відношення іншого додаткового капіталу до власного капіталу підприємства скоротилося на 7,71% і становить 8,66%.

Для порівняння зміни величини власного капіталу протягом трьох років можна використати дані 2022 року. В 2022 році в порівнянні з 2019 роком розмір резервного капіталу став дещо меншим – 56,39% всього капіталу підприємства. Така тенденція пов'язана із зростанням частки нерозподіленого прибутку аж на 16,68% і становить 24,09% всього власного капіталу «Промислова група «Харвест» ТОВ. Проте величина резервного капіталу залишається домінуючою серед усіх інших видів власного капіталу. В зв'язку із такими змінами у структурі резервного капіталу та нерозподіленого прибутку, також зменшилась частка статутного та іншого додаткового капіталу – 7,08% і 12,43% відповідно.

Отже, протягом трьох років на ТОВ «Промислова група «Харвест» спостерігається циклічне коливання усіх складових власного капіталу. Проте основну частку впродовж трьох років продовжує займати резервний капітал. В 2020 році збільшується частка нерозподіленого прибутку. Така структура власного капіталу забезпечує підприємству стійке функціонування на ринку в сучасних економічних умовах та підвищує рівень його платоспроможності та фінансової стійкості.

Для оцінки фінансово-майнового стану ТОВ «Промислова група «Харвест» важливо дослідити величину та тенденції зміни активів підприємства протягом 2019-2022 років. Аналіз активів підприємства дозволяє надати загальну оцінку зміні всього його майна. Оцінка сукупних активів, в свою чергу, дозволяє зробити висновок про те, в які активи вкладені знову залучені фінансові ресурси або які активи зменшились за рахунок зменшення фінансових ресурсів, чи навпаки.

Відомості про розміщення капіталу, що є в розпорядженні підприємства, містяться в активі балансу. За цими даними можна встановити, які зміни сталися в активах підприємства, яку частину становить нерухомість підприємства, а яку – оборотні кошти. Аналітичний розрахунок, що відображає динаміку та структуру активу балансу, приведений в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Аналіз ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2019 -2022 роки

Засоби підприємства	Показник (тис. грн.) станом на			Питома вага			Зміни в структурі (%)		
	31.12. 2020 р.	31.12. 2021 р.	31.12. 2022 р.	31.12 2020 р.	31.12 2021 р.	31.12 2022 р.	2021/ 2019	2022/ 2020	2022/ 2021
I. Необоротні активи	2982,1	5959	4688,7	53,16	69,06	62,4	15,9	-6,66	9,24
Виробничі запаси	491,3	575	5906	8,76	6,66	7,87	-2,1	1,21	-0,89
Поточні біологічні активи	17,5	0	0	0,31	0	0	-0,31	0	-0,31
Незавершене виробництво	673,2	725	943,2	12	8,4	12,55	-3,6	4,15	0,55
Готова продукція	1282,8	1005	1025,2	22,87	11,65	13,64	-11,22	1,99	-9,23
Дебіторська заборгованість з бюджетом	99	0	63,3	1,77	0	0,84	-1,77	0,84	-0,93
Інша дебіторська заборгованість	52,4	9	13,9	0,93	0,1	0,18	-0,83	0,08	-0,75
Грошові кошти	11,3	356	189,6	0,2	4,13	2,52	3,93	-1,61	2,32
Всього за розділом II	2627,5	2670	2825,8	46,84	30,94	37,6	-15,9	6,66	-9,24
Баланс	5609,6	8629	7514,5	100	100	100	-	-	-

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Аналіз активів ТОВ «Промислова група «Харвест» показує, що їхня абсолютна сума загалом протягом трьох років збільшилась на 1904,9 тис. грн. Якщо розглянути більш детально динаміку загальної суми активів підприємства, то можна зазначити, що в 2021 році їх сума збільшилась на 3019,4 тис. грн. (34%), але в 2022 році порівняно з попереднім їх сума зменшилась аж на 14%, проте перебувала більшою за даний показник в 2020 році на 25%. Такі коливання виникають через нестабільність економіки країни, зростання цін на сировину, неспроможність дебіторів розраховуватися зі своїми зобов'язаннями із підприємством.

Структура активів ТОВ «Промислова група «Харвест» впродовж трьох років досить істотно змінилась: збільшилась частка основного капіталу на 9,24%, а оборотного відповідно зменшилась. Зменшення частки оборотного капіталу свідчить про високий попит продукції підприємства на ринку. У зв'язку з цим змінилась органічна структура капіталу: на кінець 2020 року відношення оборотного капіталу до основного становило – 0,88, на кінець 2021 року – 0,45, а на кінець 2022 року – 0,6, що в підсумку сприяє уповільненню його оборотності.

Дослідження показали, що ТОВ «Промислова група «Харвест» у 2020 році придбала Трактор колісний Zetor proxima 85, виробництва Словенія, вантажопідйомністю 4000 кг., зі швидкістю обертання 540/540E/1000 об/хв, типу – Рядний, з потужністю 62 к. с. (45.57 кВт), на дизельному паливі з кількістю циліндрів – 4, типом керування - механіка. Zetor виготовляє шість моделей тракторів: Zetor Utilix, Zetor Hortus, Zetor Major, Zetor Proxima, Zetor Forterra и Zetor Crystal. Це придбання дасть змогу пришвидшити обробіток ґрунту тим самим прискорити технологічний процес.

Зменшення дебіторської заборгованості свідчить про збільшення спроможності підприємства забезпечувати себе коштами на здійснення фінансово-господарської діяльності, виплати заробітної плати та ін. А отже і підвищується рівень платоспроможності підприємства. Зміни у структурі можна прослідкувати в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Динаміка складу та структури джерел коштів ТОВ
«Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Засоби підприємства	Відхилення					
	Абсолютне (±)			Відносне (%)		
	2021/ 2020	2022/ 2021	2022 /2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022 /2020
Необоротні активи	2976,9	-1270,3	1706,6	49,96	-27,1	36,39
Виробничі запаси	83,7	5331	5414,7	14,56	90,26	91,68
Поточні біологічні активи	-17,5	0	-17,5	-100	0	-100
Незавершене виробництво	51,8	218,2	270	7,14	23,13	28,63
Готова продукція	-277,8	20,2	-257,6	-27,64	1,97	-25,13
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-99	63,3	-35,7	-100	100	-56,39
Інша дебіторська заборгованість	-43,4	4,9	-38,5	-482,22	35,25	-276,28
Грошові кошти в нац. валюті	344,7	-166,4	178,3	96,83	-87,76	94,04
Всього по розділу	42,5	155,8	198,3	1,59	5,51	7,02
Баланс	3019,4	-1114,5	1904,9	34,99	-14,83	25,35

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Проведений аналіз свідчить про те, що структура фінансових ресурсів ТОВ «Промислова група «Харвест» за аналізуючий період була задовільною. Це пов'язано зі зменшенням кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства в 2020 році та їх зростанням в наступному періоді. Спостерігається постійне зменшення оборотності активів підприємства.

При оцінці фінансового стану підприємства велике значення відіграє аналіз ділової активності. Показники ділової активності дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти. До цієї групи відносять показники оборотності, які більш повно відображають фінансовий стан підприємства, оскільки швидкість оборотів коштів, тобто швидкість перетворення їх на грошову форму, прямо впливає на платоспроможність.

Для аналізу основних показників ділової активності проведемо розрахунки використовуючи дані фінансової звітності ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки.

$$1) \text{ Фондовіддача} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня вартість основних засобів}} \quad (2.2)$$

$$31.12.2020 \text{ року } \frac{3434,1}{2982,1} = 1,15$$

$$31.12. 2021 \text{ року } \frac{17563}{5959} = 2,95$$

$$31.12. 2022 \text{ року } \frac{10321,2}{4688,7} = 2,2$$

$$2) \text{ Оборотність коштів} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}} \quad (2.3)$$

$$31.12.2020 \text{ року } \frac{3434,1}{99 + 52,4} = 22,68$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{17565}{9} = 1951,67$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{10321,2}{63,3 + 13,9} = 133,69$$

$$3) \text{ Оборотність коштів} = \frac{365}{\text{Оборотність коштів}} \quad (2.4.)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{365}{22,68} = 16,09$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{365}{1951,67} = 0,19$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{365}{133,69} = 2,73$$

$$4) \text{ Оборотність запасів (у обертах)} = \frac{\text{Собівартість реалізації}}{\text{Середні запаси}} \quad (2.5.)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{2177,2}{491,3 + 17,5 + 673,2 + 1282,8} = 0,88$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{17797}{575 + 725 + 1005} = 7,72$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{6569}{590,6 + 943,2 + 1025,2} = 2,57$$

$$5) \text{ Оборотність запасів} = \frac{365}{\text{Оборотність запасів}} \quad (2.6.)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{365}{0,88} = 414,77$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{365}{7,72} = 47,28$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{365}{2,57} = 142,02$$

$$6) \text{ Оборотність К.З.} = \frac{\text{кредиторська заборгованість}}{\text{Собівартість реалізації}} \quad (2.7)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{1051,6}{2177,2} = 0,48$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{728,8}{6569} = 0,11$$

$$7) \text{ Тривалість операційного циклу} = \text{Оборотність коштів у розрахунках (у днях)} + \text{Оборотність запасів (у днях)} \quad (2.8.)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } 16,09 + 414,77 = 430,86$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } 0,19 + 47,28 = 47,47$$

$$31.12.2022 \text{ року: } 2,73 + 142,02 = 144,75$$

$$8) \text{ Тривалість фінансового циклу} = \text{Оборотність кредиторської заборгованості (у днях)} + \text{Тривалість операційного циклу} \quad (2.9.)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } 430,86 + 0,48 = 431,31$$

$$31.12.2021 \text{ року: } 47,47 + 0 = 47,47$$

$$31.12.2022 \text{ року: } 144,75 + 0,11 = 144,86$$

$$9) \text{ Оборотність власного капіталу} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{середній розмір власного капіталу}} \quad (2.10.)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{3434,1}{4556,2} = 0,75$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{17565}{8612} = 2,04$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{10321,2}{6002,5} = 1,72$$

$$10) \text{ Оборотність капіталу} = \frac{\text{виручка}}{\text{середня ватрість нетто балансу}} = \quad (2.11.)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{3434,1}{5609,6} = 0,61$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{17565}{8629} = 2,04$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{10321,2}{7514,5} = 1,37$$

Після проведених розрахунків, результати зображені у таблиці (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5 - Аналіз показників ділової активності ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Показник	31.12.2020р	31.12.21р.	31.12.22р.
Фондовіддача	1,15	2,95	2,2
Оборотність коштів у розрахунках (у обертах)	22,68	1951,67	133,69
Оборотність коштів у розрахунках (у днях)	16,09	0,19	2,73
Оборотність запасів (у обертах)	0,88	7,72	2,57
Оборотність запасів (у днях)	414,77	47,28	142,02
Тривалість операційного циклу	430,86	47,47	144,75
Оборотність кредиторської заборгованості (у днях)	0,48	0	0,11
Тривалість фінансового циклу	431,34	47,47	144,86
Оборотність власного капіталу	0,75	2,04	1,72
Оборотність капіталу	0,61	2,04	1,37

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Згідно даних табл. 2.5. в 2020 році оборотність власного капіталу підвищується, це сприяє швидкому отриманню прибутку та підвищенню платоспроможності ТОВ «Промислова група «Харвест». Але в 2021 році спостерігається негативна тенденція даного показника, а отже і зменшення платоспроможності ТОВ «Промислова група «Харвест». Оборотність власного капіталу показує, що в 2020 році на одиницю власного капіталу

припадає 0,75 грн. виручки від реалізації продукції, в 2021 році – 2,04 грн., а в 2022 році – 1,72 грн.

Підвищення тривалості операційного циклу знижує ефективність операційної діяльності підприємства та його швидкість. Коефіцієнт обіговості основних засобів показує, що на одиницю основних виробничих фондів у базовому періоді припадало лише 1,15 грн. виручки, у 2020 році ця сума зросла на 1,8 грн. і становить 2,95 грн., а в 2021 році зменшилась на 0,75 грн.

Як видно, показник фондівдачі має тенденцію до зменшення. Така тенденція пов'язана із зменшенням середньої вартості основних засобів. Ефективність використання власного капіталу підприємством у 2022 році порівняно з 2020 та 2021 роками зросла, це пов'язано із стрімким збільшенням виручки від реалізації продукції. Зміну показників ділової активності підприємства наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Динаміка змін значень показників ділової активності ТОВ
«Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Показник	Відхилення					
	Абсолютне (±)			Відносне (%)		
	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Фондовіддача	1,8	-0,75	1,05	61,01	-34,1	47,73
Оборотність коштів у розрахунках (у обертах)	1928,99	-1817,9	111,01	98,84	1359,8	83,04
Оборотність коштів у розрахунках (у днях)	-15,9	2,54	-13,36	-8368,42	93,04	-489,38
Оборотність запасів (у обертах)	6,84	-5,15	1,69	88,6	200,38	65,76
Оборотність запасів (у днях)	-367,49	94,74	-272,75	0	66,7	-336,36
Тривалість операційного циклу	-383,39	97,28	-286,11	-807,64	-200,38	-397,66
Оборотність кредиторської заборгованості (у днях)	-0,48	0,11	-0,37	-777,26	100	-192,05
Тривалість фінансового циклу	-383,87	97,39	-286,48	-808,66	67,23	-97,76
Оборотність власного капіталу	1,29	-0,32	0,97	63,24	-18,6	56,39
Оборотність капіталу	1,43	-0,67	0,76	70,1	-48,9	55,47

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Після проведеного аналізу абсолютного та відносного відхилення показників ділової активності ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки можна зробити наступні висновки:

– впродовж аналізуючого періоду відбулося суттєве зменшення показника оборотності коштів у розрахунках (у днях) – на 13 днів в 2021 році порівняно з 2020. Така тенденція пов’язана із зменшенням дебіторської заборгованості ТОВ «Промислова група «Харвест» в 2022 році в порівнянні з 2020 майже в 2 рази;

– збільшення показників фондівіддачі, оборотності коштів у розрахунках (у обертах) та оборотності запасів (у обертах) на 61% та 47%, в 2022 в порівнянні з 2021 роком, та в 2022 порівняно з 2020 роком відповідно, вказує на ефективне використання наявних у підприємства фінансових ресурсів;

– ефективність використання власного капіталу на ТОВ «Промислова група «Харвест» у 2022 році порівняно з 2021 та 2022 роками зростає на 63% і 18% відповідно, це пов’язано із зростанням виручки від реалізації продукції та зростання ціни на вирощену сільськогосподарську продукцію;

– впродовж 2021 року відбувається зменшення показників оборотності коштів у розрахунках (у днях) та оборотності запасів (у днях) – це є позитивною тенденцією, оскільки дані показники показують зменшення періоду протягом якого запаси та оборотні кошти трансформуються у виручку від реалізованої продукції. Проте в 2022 році дана тенденція змінюється в протилежну сторону, а це свідчить про зростання періоду трансформації запасів та оборотних коштів у виручку.

Отже, зробивши аналіз фінансово-майнового стану ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки та його ділової активності можна зробити висновок, що в 2022 році відбувається значне погіршення фінансового стану, зменшення ефективності використання обігових коштів, зростання тривалості операційного циклу та зростання періоду оборотності коштів у розрахунках та запасів підприємства. В 2022 році в зв’язку з кризовими явищами в економіці країни чистий дохід підприємства скоротився аж на 1163,7 тис. грн., тобто на 44,5%.

2.3. Аналіз фінансової стійкості та рентабельності ТОВ

«Промислова група «Харвест»

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Промислова група «Харвест» передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Для визначення типу фінансової стійкості за даними балансу варто створити зведений баланс ТОВ «Промислова група «Харвест», позиції активу і пасиву якого за ступенем агрегації відповідають меті аналізу (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 - Агрегований баланс для аналізу фінансової стійкості підприємства ТОВ «Промислова група «Харвест»

Показник	31.12.2020р.	31.12.2021р.	31.12.2022р.
Власний капітал	4556,2	8612	6002,5
Необоротні активи	2982,1	5959	4688,7
Власні обігові кошти	1574,1	2653	1313,8
Довгострокові зобов'язання	0	0	780,5
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів	1574,1	2653	2094,3
Короткострокові кредити та позики	1051,6	0	728,8
Загальний розмір джерел покриття запасів	2625,7	2653	2823,1
Запаси	491,3	575	590,6
Надлишок або нестача власних обігових коштів	1082,8	2078	723,2
Надлишок або нестача власних коштів або довгострокових кредитів та позичок	1082,8	2078	1371,1
Надлишок або нестача основних джерел покриття запасів	2134,4	2078	2232,5
Тип фінансової стійкості	Абсолютна стійкість	Абсолютна стійкість	Абсолютна стійкість

Джерело: розраховано та узагальнено автором

На початок 2022 року у підприємства довгострокові та короткострокові зобов'язання були відсутні, тобто підприємство функціонувало виключно за рахунок власного капіталу.

Власний капітал у свою чергу впродовж 2021 та 2022 років постійно зростає і на початок 2022 року становить вже 8612 тис. грн., що аж на 30,3 % більше, ніж на початок 2022 року та на 47%, ніж у 2020 році. Така тенденція позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства та його здатність функціонувати в період кризових явищ в економіці.

Тому, згідно проведеного аналізу, можна зробити висновок, що впродовж трьох років фінансовий стан підприємства перебував в абсолютно стійкому стані. Це пов'язано з надлишком обігових коштів та збільшенням кількості запасів на підприємстві.

Для кращого дослідження фінансової стійкості підприємства самого лише агрегованого балансу замало. Тому доцільно розрахувати основні показники фінансової стійкості.

Розрахунок показників фінансової стійкості:

$$1) \text{ Власні обігові кошти} = \text{Оборотні активи} - \text{Короткострокові зобов'язання} \quad (2.12)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } 4556,2 - 2982,1 = 1574,1$$

$$31.12.2021 \text{ року: } 8612 - 5959 = 2653$$

$$31.12.2022 \text{ року: } 6002,5 + 780,5 - 4688,7 = 2094,3$$

$$2) \text{ Забезпечення активів власними коштами} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Оборотні активи}} \quad (2.13)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2 - 2982,1}{2627,5} = 0,6$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{8612 - 5959}{2670} = 0,99$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{6002,5 - 4688,7}{2825,8} = 0,46$$

$$3) \text{ Маневреність робочого капіталу} = \frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий капітал}} \quad (2.14)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{491,3+673,2+1282,8}{2627,5-1053,4} = 1,55$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{575+725+1005}{2670-17} = 0,87$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{590,6+943,2+1025,2}{2825,8-731,5} = 1,22$$

$$4) \text{ Маневреність власних обігових коштів} = \frac{\text{Кошти}}{\text{Власні обігові кошти}} \quad (2.15)$$

$$31.12.2020 \text{ року: } \frac{11,3}{4556,2-2982,1} = 0,007$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{356}{8612-5959} = 0,13$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{189,6}{6002,5-4688,7} = 0,14$$

$$5) \text{ Забезпечення власними обіговими коштами} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Запаси}} \quad (2.16)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2-2982,1}{491,3+673,2+1282,8} = 0,64$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{8612-5959}{575+725+1005} = 1,15$$

$$31.12.2022 \text{ року: } \frac{6002,5-4688,7}{590,6+943,2+1025,2} = 0,51$$

$$6) \text{ Коефіцієнт покриття запасів} = \frac{\text{Нормальні джерела покриття запасів}}{\text{Запаси}} \quad (2.17)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2-2982,1+1051,6}{491,3+673,2+1282,8} = 1,07$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{8612-5959}{575+725+1005} = 1,15$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{6002,5-4688,7+728,8}{590,6+943,2+1025,2} = 0,8$$

$$7) \text{ Коефіцієнт фінансової незалежності} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}} \quad (2.18)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2}{5609,6} = 0,81$$

$$31.12.2021 \text{ року: } \frac{8612}{8629} = 0,99$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{6002,5}{7514,5} = 0,8$$

$$8) \text{ Коефіцієнт фінансової залежності} = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.19)$$

$$\text{на кін. 2020 року: } \frac{5609,6}{4556,2} = 1,23$$

$$\text{на кін. 2021 року: } \frac{8629}{8612} = 1$$

$$\text{на кін. 2022 року: } \frac{7514,5}{6002,5} = 1,25$$

$$9) \text{ Коефіцієнт маневреності власного капіталу} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.20)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2 - 2982,1}{4556,2} = 0,35$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{8612 - 5959}{8612} = 0,31$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{6002,5 - 4688,7}{6002,5} = 0,22$$

$$10) \text{ Коефіцієнт концентрації позикового капіталу} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Пасиви}} \quad (2.21)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{1053,4}{5609,6} = 0,19$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{17}{8629} = 0,002$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{780,5 + 731,5}{7514,5} = 0,2$$

$$11) \text{ Коефіцієнт фінансової стабільності} = \frac{\text{Власні кошти}}{\text{Позикові кошти}} \quad (2.22)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2}{1053,4} = 4,33$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{8612}{17} = 506,59$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{6002,5}{780,5 + 731,5} = 3,97$$

$$12) \text{ Коефіцієнт фінансової стійкості: } \frac{\text{Власні кошти} + \text{довогостр. зобов.}}{\text{Пасиви}} \quad (2.23)$$

$$31.12. 2020 \text{ року: } \frac{4556,2}{5609,6} = 0,81$$

$$31.12. 2021 \text{ року: } \frac{8612}{8629} = 0,99$$

$$31.12. 2022 \text{ року: } \frac{6002,5 + 780,5}{7514,5} = 0,9$$

Після проведених розрахунків, їх результати можна згрупувати у вигляді таблиці (табл.2.8).

Таким чином, фінансовий стан ТОВ «Промислова група «Харвест» абсолютно стійким. Але згідно проведеного аналізу показники фінансової стійкості впродовж трьох років змінювались із незначними відхиленнями, при цьому перебуваючи в межах нормативних значень.

Таблиця 2.8 - Аналіз показників фінансової стійкості «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Показник	31.12.2020 р.	31.12.2021р.	31.12.2022р.
Власні обігові кошти	1574,1	2653	2094,3
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,6	0,99	0,46
Маневреність робочого капіталу	1,55	0,87	1,22
Маневреність власних обігових коштів	0,007	0,13	0,14
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	0,64	1,15	0,51
Коефіцієнт покриття запасів	1,07	1,15	0,8

Коефіцієнт фінансової незалежності	0,81	0,99	0,8
Коефіцієнт фінансової залежності	1,23	1	1,25
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,35	0,31	0,22
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,19	0,002	0,2
Коефіцієнт фінансової стабільності	4,33	506,59	3,97
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,81	0,99	0,9

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Так, кількість власних обігових коштів в 2021 році зросла, а в 2022 – скоротилась. Наявність цього коефіцієнта свідчить про здатність платити поточні борги та про можливість розширити виробництво. Завдяки збільшенню власного капіталу в 2021 році даний коефіцієнт збільшується. Проте в 2022 році у зв'язку із зменшенням величини оборотних активів, коефіцієнт наявності власних обігових коштів знижується, та все ж перебуває більшим за даний показник в 2020 році.

Динаміку змін значень показників фінансової стійкості підприємства у розрізі трьох років можна згрупувати у вигляді таблиці (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 - Динаміка змін значень показників фінансової стійкості підприємства «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки

Показник	Відхилення					
	Абсолютне (-,+)			Відносне (%)		
	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Власні обігові кошти	1078,9	-558,7	520,2	40,67	-26,68	24,84
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,39	-0,53	-0,14	39,39	-115,22	-30,43
Маневреність робочого капіталу	-0,68	0,35	-0,33	-78,16	28,69	-27,05
Маневреність власних обігових коштів	0,123	0,01	0,133	94,61	7,14	95
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	0,51	-0,64	-0,13	44,35	-125,4	-25,49

Коефіцієнт покриття запасів	0,08	-0,35	-0,27	6,96	-43,75	-33,75
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,18	-0,19	-0,01	18,18	-23,75	-1,25
Коефіцієнт фінансової залежності	-0,23	0,25	0,02	-23	20	1,6
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,04	-0,09	-0,13	-12,9	-40,9	-59,09
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,188	0,198	0,01	-9400	99	5
Коефіцієнт фінансової стабільності	502,26	-502,62	-0,36	99,15	-99,22	-9,07
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,18	-0,09	0,09	18,18	-10	10

Джерело: розраховано та узагальнено автором

Згідно даних табл. 2.9. у підприємства збільшилася частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах на 12% та 13% відповідно у 2021 році в порівнянні з попереднім та 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Тобто, це говорить про те, що у підприємства зростає та частина коштів, що забезпечує свободу фінансового маневру. В 2022 році частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах зменшилась на 1%, але це в значних розмірах не вплинуло на фінансову стійкість підприємства.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу впродовж аналізуючого періоду зменшився на 27%, внаслідок чого прискорюється оборотність обігових коштів та підвищується платоспроможність підприємства. Але в порівнянні з попереднім роком спостерігається збільшення маневреності робочого капіталу 28%. Така тенденція говорить про те, що у звітному, 2022 році, збільшилась частка матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах. Це негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки зростання величини запасів, призведе до уповільнення оборотності обігових коштів, а в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність

У 2015 зменшилась забезпеченість запасів з найменшою ліквідністю у складі оборотних активів довгостроковими стабільними джерелами

фінансування у порівнянні з 2013 роком на 25%. В свою чергу, у 2014 році частка запасів збільшується на 44%.

Отже, підсумовуючи проведений нами аналіз можемо побачити, що за досліджуваний період ТОВ «Промислова група «Харвест» працює стабільно, є платоспроможним та фінансово стійким. В наявності має власні основні засоби, якими самостійно виконує весь спектр аграрних робіт, за окрему плату виконує додаткові роботи по обробки землі. Власники агробізнесу повільно, але все ж таки розширюють орані площі. Підприємство розпоряджається орендованими землями сільськогосподарського призначення.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

3.1. Стратегія розвитку агробізнесу в контексті глобальних трендів

Жахливі наслідки повномасштабної військової агресії спостерігаються майже в кожній галузі економіки. Агропромисловий сектор не є винятком у цій сумній тенденції. Всі суб'єкти господарювання, від дрібних фермерських господарств до великих агрокомпаній потерпають через гігантські збитки, заподіяні окупантами.

Мільярдами доларів вимірюється шкода від знищеної вщент техніки та обладнання, масової загибелі тварин, виведених із землекористування замінованих сільськогосподарських угідь, зруйнованої інфраструктури, порушення логістичних ланцюжків, дефіциту пального, добрив, обігових коштів та ще багатьох інших наслідків війни.

Проведені нами дослідження показують, що стан справ в агропромисловому секторі не стабілізується, а поступово погіршується. Головними причинами тут є:

- значні території сільськогосподарського призначення опинилися під окупацією;
- величезні площі сільськогосподарських угідь заміновані;
- релокація бізнесу приймає величезні масштаби.

Підраховані на кінець січня 2023 року «збитки аграрного сектора становлять приголомшливу суму в 41,1 млрд. доларів. Після екокатастрофи на півдні країни, що сталася 6 червня, експерти прогнозують можливе збільшення цього показника ще на 60-70 відсотків. Створення безпечних умов для ведення господарської діяльності, розмінування територій, які дорівнюють за площею розмірам багатьох країн Європи в цілому, реконструкція або відбудова з нуля елеваторів, сховищ, тваринницьких ферм, комплексів з розведення птиці

потребує навіть за найсприятливіших обставин не менше 10 років. Такий термін є за висновками експертного середовища мінімальним для вирішення проблем з ліквідністю після відновлення всіх активів.

Офіційний прогноз об'єму необхідних для відновлення коштів станом на кінець 2023 року мав такі показники:

1. Розмінування територій – \$29,7 млрд.
2. Відбудова пошкоджених інфраструктурних об'єктів – \$1,06 млрд.
3. Відновлення систем зрошування та забезпечення водними ресурсами – \$8,9 млрд.
4. Закупівлі замість знищеної техніки сільськогосподарського призначення нових зразків потребують коштів у еквіваленті \$2,89 млрд» [4].

Міністерством Міністерство аграрної політики та продовольства України опублікували презентацію «Стратегія розвитку агропромислового комплексу», яка стосується безпеки та якості харчової продукції, логістики, міжнародного співробітництва, рослинництва та тваринництва, провадження новітніх технологій тощо.

В результаті аналізу опублікованої Стратегія виявлено глобальні тенденції розвитку агробізнесу. Так, на думку Арестова Т. «прогнозоване збільшення населення світу до 10 мільярдів людей до 2050 року створює необхідність в збільшенні обсягів продукції, а отже вимагає використання спецтехніки для полегшення транспортування продовольства. Другою тенденцією є продовольча безпека – забезпечення стабільного постачання продуктів харчування є важливим аспектом розвитку аграрної галузі. Необхідно вдосконалювати методи вирощування, збільшувати продуктивність та оптимізувати ланцюги постачання, щоб забезпечити продовольчу безпеку не лише в Україні, а й допомогти зменшити дефіцит продовольства в світі. Третя основна тенденція полягає в збільшенні ролі автоматизації та цифровізації процесів, оскільки завдяки цьому збільшується врожайність, знижуються втрати та забезпечується вища якість продукції. Розвиток нових технологій в сільському господарстві може призвести до впровадження

автоматизованих систем та цифрових рішень в аграрних підприємствах. Четверта тенденція полягає в змінах клімату, які можуть значно зменшити прощі сільськогосподарських угідь, а також посилити продовольчу кризу. Загалом, для успішного розвитку агробізнесу в Україні в наявних умовах, необхідно активно впроваджувати інноваційні технології, підвищувати якість продукції, покращувати управління ланцюгами постачання та намагатися підтримувати стабільні умови для розвитку бізнесу. Ті, хто зможе ефективно адаптуватись до цих викликів, а також швидко знайти рішення проблем, матимуть більше можливостей для успішного розвитку в майбутньому» [4]

Глобальні тренди агробізнесу можна побачити на рисунку 3.1.

Глобальні тренди

Джерело: [4]

Рисунок - 3.1. Глобальні тренди агробізнесу

Розглядаючи економічну стратегію розвитку агробізнесу важливо розглянути вплив інвестування. На думку Арестова Т. «логістика дозволяє рівномірно розподіляти продовольство між регіонами України та світу, важливо розуміти як інвестиції в сільськогосподарську техніку вплинуть на ринок загалом. Обсяг інвестицій у сільськогосподарську техніку становить

\$720 млн. Прогнозоване зростання обсягів виробництва сільськогосподарської техніки від \$0,2 млрд до \$4,5 млрд за 10 років показує амбіційні плани уряду України щодо розвитку даної сфери. Також планується вихід на європейський та азійський ринок, завдяки чому відкриваються нові можливості для експорту. Такий крок є важливим для заміщення імпорту, розвитку експортного потенціалу та забезпечення зростання споживання. За умови високої якості і конкурентоспроможних цін, це дозволить привернути іноземних партнерів і розширити ринки збуту, що позитивно позначиться на доходах агробізнесу» [4].

Варто визначити, що «інвестиційна привабливість будівництва в Україні заснована на наявності стійкого внутрішнього попиту та розвинутої ресурсної бази для виробництва комплектуючих. Це може стимулювати іноземні компанії до інвестування, а отже значно покращувати міжнародну співпрацю в сфері виготовлення сільськогосподарського обладнання. Завдяки додатковим інвестиціям в сільськогосподарську техніку ви зможете активніше обробляти землю, збирати урожай і значно знижувати витрати на створення продукції. Оскільки уряд планує відкрити 8 додаткових заводів, агробізнес отримає доступ до більш широкого асортименту надійного спецобладнання для задоволення своїх потреб. Це сприятиме покращенню сільськогосподарської інфраструктури, збільшенню урожайності та підвищенню загальної продуктивності галузі. Загалом, Стратегія показує, що інвестиції в сільськогосподарську техніку і розвиток агробізнесу в Україні стимулюватимуть зростання продуктивності, розширення експортних можливостей, залучення іноземних інвестицій, покращення якості та доступності сільськогосподарських продуктів на внутрішньому ринку» [4].

Перспективи реалізації інвестицій в виробництво сільськогосподарської техніки можна побачити на рисунку 3.2.

Сільськогосподарська техніка – інвестиції \$720 млн

Джерело: [4]

Рисунок - 3.2. Перспективи реалізації інвестицій в виробництво сільськогосподарської техніки

Важливою перспективою, яка матиме значний вплив на агробізнес, є так звана «зелена логістика», адже кліматичні та погодні зміни змінюють стійкі бачення, тенденції та технології вирощування сільськогосподарських культур, а отже і транспортування більш безпечним для екології. Через це \$1,9 млрд. було витрачено на розвиток залізничного транспорту, а \$0,5 млрд на модернізацію річкового транспорту. Тут, аграріям важливим є використання більш екологічне обладнання з зменшеним рівнем викидів в атмосферу.

Стратегія розвитку пропонує так звану «повну вертикальну інтеграцію». Так, відповідно до тверджень Арестова Т. «мається на увазі максимальна переробка продуктів та їхніх відходів, а також власне виробництво техніки, добрив, засобів захисту рослин, насіння тощо для отримання близько 200 млн.т. агропродукції (зернових та олійних культур, овочів, кормових культур тощо), незалежно від діяльності міжнародних партнерів» [4].

Так, глибока переробка вирощеної сільськогосподарської продукції на 50% відкриє нові можливості для агробізнесу. Так, перспективи глибокої переробки сільськогосподарської продукції можна побачити на рисунку 3.3.

Глибока переробка – мінімум 50%

Ми будемо розвинути переробку:

М'ясна продукція (\$10.8 млрд/рік)
0.5 млн т яловичини (+50%)
1.5 млн т свинини (+100%)
3.4 млн т курятини (+150%)

Корми для тваринництва (\$3 млрд/рік)
10 млн т комбікормів та кормових добавок

Рослинна олія (\$8 млрд/рік)
8.6 млн т олії соняшнику, ріпаку, сої тощо

Глибока переробка (\$1.9 млрд/рік)
1.5-2.5 млн т білків, спецжирів, глютену, крохмалю та патоки

Молочна продукція (\$4.6 млрд/рік) 2.6 млн т сухого молока, вершкового масла та цільномолочної продукції

Джерело: [4]

Рисунок - 3.3. Перспективи глибокої переробки сільськогосподарської продукції

Для відбудови агробізнесу знищеного війною актуальним є «оновлення та поповнення технічними засобами для ведення повноцінної господарської діяльності. Сучасне ефективне обладнання буде одним з головних інструментів для прискорення процесу відновлення агропромислового комплексу.

Адже оптимізація процесів – це один з небагатьох інструментів покращення економічної ситуації бізнесу. А сучасна техніка, для збору та транспортування врожаю, можуть допомогти в оптимізаційних процесах. Цьому також сприяє можливість придбати техніку в кредит, лізинг, та отримати підтримку від держави» [2,4].

3.2. Розробка економічної стратегії розвитку ТОВ «Промислова група «Харвест»

В процесі розробки економічної стратегії розвитку важливим є визначення економічного потенціалу підприємства. Управління економічним потенціалом містить в собі стратегії розвитку підприємств; систему підприємницьких можливостей; тип поведінки підприємств; типологію потенціалу; механізми управління потенціалом; алгоритми формування потенціалу; технологію управління потенціалом; правила формування потенціалу підприємства та системи управління ним.

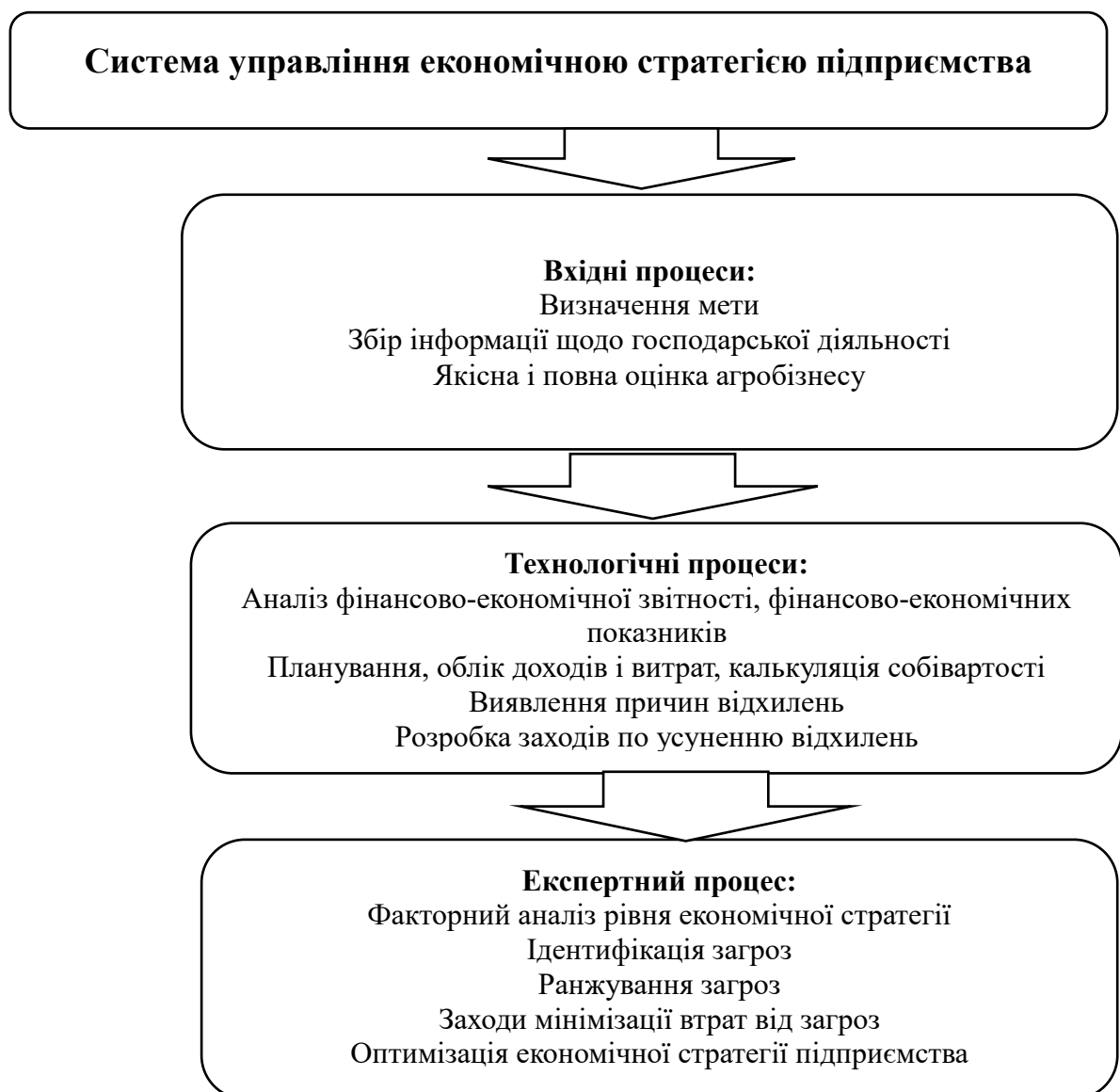
Отже і розробка економічної стратегії ТОВ «Промислова група «Харвест» починається із визначення його економічного потенціалу. Взаємозв'язок між потенційними можливостями та напрямками стратегічного розвитку представлений у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Взаємозв'язок потенційних можливостей та напрямків економічної стратегії підприємств агробізнесу

Потенційні можливості підприємства	Напрямки економічної стратегії
Альтернативний потенціал	Стратегічна цільова спрямованість управління потенціалом підприємств як основа забезпечення його системної цілісності.
Динамічність потенційних можливостей	Розширення потенційних можливостей та управління ними
Збалансованість потенціалу підприємства	Оптимізація первинних та вторинних стратегій
Зміна структурних елементів потенціалу підприємства	Розрахунок економічного ефекту від реалізації стратегічних проєктів
Динаміка та відповідність потенціалу темпам та	Комплексний підхід до розвитку потенційних можливостей підприємства

напрямам розвитку підприємства	
Збалансування потенційних можливостей та стратегічних завдань підприємства	Адаптація загальної економічної стратегії до розвинених потенційних можливостей підприємства

Джерело: узагальнено автором

Джерело: узагальнено автором

Рисунок 3.4- Система управління економічною стратегією підприємства

Розробляючи заходи економічної стратегії підприємства важливо звернути увагу на управління стратегічним потенціалом. Який розглядається як граничні обсяги та напрямки виробництва за умов максимально оптимального використання ресурсів.

Економічна стратегія в агробізнесі поєднується в певну систему складовими якої є вхідні процеси, визначення мети, технологічні процеси та експертні процеси. На рисунку 3.4. можна побачити дані процеси та їх складові.

Розробляючи систему управління економічною стратегією підприємства важливим є визначення значущості чинників впливу на реалізацію економічної стратегії підприємства. Визначимо найбільш важливі чинники зовнішнього середовища та експертним методом проведемо їх ранжування за рівнем значущості. У таблиці 3.2. можемо побачити ранжування чинників впливу на реалізацію економічної стратегії підприємства агробізнесу.

Таблиця 3.2 - Чинники впливу на реалізацію економічної стратегії підприємства агробізнесу

	Чинники	Ранжоване значення, %
Військово-політичні	Загострення бойових дій	70
	Загальнообілізаційні заходи	80
Загальноекономічні	Зниження рівня платоспроможності населення	50
	Зростання темпів інфляції	40
	Корупційні потрясіння	40
Соціально-культурні	Міграція населення	50
	Зниження чисельності сільського населення	20
	Підвищення пенсійного віку	30
	Нелегальна зайнятість	20
Науково-технічні	Реалізація інноваційних технологій	40
	Погіршення стану матеріально-технічного забезпечення	40

	Розбалансування науково-технічних зв'язків	50
	Призупинення та мінімізація розробки та випуску сільськогосподарської техніки	50
Природно-екологічні	Помітні зміни в кліматичних умовах	30
	Підвищення вимог екологізації аграрної продукції	40
	Погіршення екологічного стану навколишнього середовища	40

Джерело: узагальнено автором

Отже, при розробці економічної стратегії розвитку важливо враховувати сучасні особливості ведення аграрного бізнесу. Так, останнім часом спостерігається значна реструктуризація посівів через меншу собівартість витрат на 1 га, можливість реалізації продукції на внутрішньому ринку через зруйнування логістичних шляхів та блокування кордонів та кращі показники середньої врожайності продукції з 1 га посівних земель.

Таким чином сучасні економічна стратегія розвитку підприємств агробізнесу має забезпечувати стійкість та адаптивність аграрного сектору до сучасних умов функціонування та насамперед має бути спрямована на вирішення наступних завдань:

- сприяти максимальному залученню прямих та непрямих фінансових надходжень з метою максимальної підтримки агробізнесу, збереження їх кадрового потенціалу та недопущення їх банкрутства;

- сприяти своєчасному збору та якісному збереженню врожаю через забезпечення агробізнесу резервами паливно-мастильних матеріалів, посівними матеріалами, технікою, запасними частинами;

- забезпечувати продовольчу безпеку громаду, регіон, країну в цілому;

- дотримуватись вимог сівозміни та вирощування пріоритетних культур для споживчих потреб регіону;

- сприяти відновленню технічних можливостей експорту аграрної продукції та продуктів її переробки.

Отже, стратегічні рішення переконливо вимагають отримання нових знань, володіння новітніми технологіями управління, цифровізації та стратегічного мислення.

ВИСНОВКИ

Враховуючи усе вищесказане, можна стверджувати, що конкурентна стратегія підприємства є хорошим інструментом в руках менеджерів, оскільки вона допоможе вирішити цілу низку завдань і проблем, з якими стикається підприємство:

По-перше, наявний аналітичний матеріал, отриманий і структурований під час формування конкурентної стратегії, дозволить менеджерам та виконавцям чітко зрозуміти ситуацію на ринку та визначити місце підприємства на ньому, реальність цілей і шляхів їх досягнення.

По-друге, затверджена керівництвом підприємства (генеральним директором), конкурентна стратегія набуває чинності у вигляді організаційно-розпорядчого документа.

По-третє, аналізуючи свою діяльність у минулих періодах, підприємство створює свій історичний шлях, вивчення якого допоможе покращувати та розширювати свою сферу діяльності, адекватно реагувати на ринкові зміни, зміцнювати свої ринкові позиції та завойовувати нові ринки з урахуванням нового набору конкурентних переваг.

Послідовність процесів щодо розробки та реалізації конкурентної стратегії є важливою умовою, особливо, коли витрати підприємства на її побудову значні. Це знижує ризик пропустити важливі питання та виявити альтернативи, на яких заснована конкурентна стратегія, та за рахунок якої розподіляються ресурси підприємства.

На основі вивчення визначень різними науковцями поняття «стратегія», узагальнюючи відомі підходи, нами запропоновано та теоретично обґрунтовано власне трактування поняття «стратегія розвитку» яку слід розглядати як цілісну сукупність взаємопов'язаних стратегічних рішень, що визначають пріоритетні напрями діяльності підприємства по реалізації його місії, цілей і завдань на довгострокову перспективу.

Дослідження теоретичних положень економічної теорії дозволило встановити, що формування стратегії розвитку аграрного підприємства залежить від ряду чинників таких як, потенціал підприємства, місія, цілі та завдання підприємства, технології виробництва сільськогосподарської продукції та її особливості, стан ринку, положення підприємства на ньому, стратегії конкурентів, потреби клієнтів, економічної і політичної ситуації в країні, рівень розвитку науково-технічного прогресу, природногеографічних умов тощо.

В результаті проведеного аналізу чинників зовнішнього середовища досліджуваного аграрного підприємства встановлено, що основними чинниками зовнішнього макросередовища, які впливають на досліджуване підприємство є: політико-правові, економічні, соціально-культурні, технологічні та природноекологічні. До факторів мікросередовища, що мають суттєвий вплив на діяльність підприємства можна віднести конкурентів та споживачів продукції.

Результати проведеного аналізу внутрішнього середовища підприємства свідчать про те, що на сьогоднішній день, досить сильними сторонами діяльності досліджуваного підприємства є чинники виробництва, які характеризуються конкурентоспоможністю продукції, наявністю сучасної сільськогосподарської техніки. Однак, слід звернути увагу на чинники з нейтральною позицією - фінанси, персонал, управління, які необхідно покращувати в прагненні перевести їх в сильну позицію. 5. Аналіз чинників зовнішнього та внутрішнього середовища аграрного підприємства дозволив виокремити позитивні та негативні риси його стратегічного розвитку, які є підставою до формування ефективної стратегії для досліджуваного підприємства.

Аналіз економічної стратегії проводився на матеріалах ТОВ «Промислова група «Харвест». Підприємство займається вирощуванням сільськогосподарської продукції, зокрема, соняшникового насіння, пшениця та

кукурудзи. У користування підприємств має земельні паї невеликих власників, за які сплачує орендну плату згідно умов договору.

Отже, зробивши аналіз фінансово-майнового стану ТОВ «Промислова група «Харвест» за 2020-2022 роки та його ділової активності можна зробити висновок, що в 2022 році відбувається значне погіршення фінансового стану, зменшення ефективності використання обігових коштів, зростання тривалості операційного циклу та зростання періоду оборотності коштів у розрахунках та запасів підприємства. В 2022 році в зв'язку з кризовими явищами в економіці країни чистий дохід підприємства скоротився аж на 1163,7 тис. грн., тобто на 44,5%.

Незважаючи на війну, Україні все ж таки вдалося зберегти своє сільське господарство та залишитися світовим постачальником зерна. Знову, хоча й зі значно меншими обсягами торгівлі, запрацював молодий і обмежений ринок землі, який діяв майже рік до війни. Як не дивно, деякі регіони центральної України показали значне зростання цін на землю, що вказує на те, що інвестори можуть дивитися далі крізь невизначеність війни та визнавати довгострокову цінність інвестицій в сільськогосподарські землі України попри війну.

Законодавчо встановлена мінімальна ціна, ймовірно, запобігла падінню цін, унеможлививши продаж землі для деяких землевласників, оскільки знайти покупців у постраждалих від війни регіонах за поточною мінімальною ціною доволі нелегко. Однак, з іншого боку, мінімальна ціна підтримує ціни до наступного кроку дерегуляції ринку 2024 року, який дозволить компаніям купувати сільськогосподарські землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади: монографія; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 195 с.
2. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2033. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik>
3. Антоненко В.М. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика: колект. монографія; Центр фінанс.-екон. наук. дослідж. Полтава: Астроя, 2020. 240 с.
4. Арестов Т. Стратегія розвитку агропромислового комплексу. Продовольча безпека. <https://egritech.org/uk/agrobiznes-uk/strategiya-rozvytku-agropromyslovogo-kompleksu/>
5. Беззубченко О. А. Економічна безпека як складова стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільності. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Економіка. 2020. Вип. 19. С. 20-27.
6. Боришкевич І.І. Теоретичні підходи до розуміння сутності стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2016. №9-10. с. 88-92.
7. Бояринова К. О., Бекмурзіна А. М. Формування та реалізація стратегічного управління бізнес-процесами інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_3_28
8. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Знання України, 2020. 423 с.

9. Василенко В. А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2003. 240 с.
10. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів: Арал, 2012. 386 с.
11. Вербівська Л.В., Судук І.В. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності підприємства та основні принципи її формування. Молодий вчений. 2017. № 10 (50). С. 827-833.
12. Вісина Т.М. Міжнародна економічна безпека України: теорія, методологія, практика: монографія. Луц. нац. техн. ун-т. Луцьк: ІВВ Луц. НТУ, 2020. 211 с.
13. Висоцький Т. Стратегія розвитку АПК України на 10 років спрямована на зростання врожаю до 150 млн тонн і вертикальну інтеграцію. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/918388.html>
14. Горбулін В. П., Качинський А.Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. Київ: НІСД, 2010. 288 с.
15. Грановська В.Г. Конкурентні стратегії розвитку аграрних підприємств у глобалізованому світі. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2016. Вип. 1. С. 84 - 90.
16. Губарева І. О., Ярошенко І. В. Стратегічне управління економічною безпекою країни. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(1). С. 109-113.
17. Гудзь О.Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2015. Вип. 161. С. 3-11.

18. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Офіційний сайт. URL:land.gov.ua
19. Дикань В. Л., Божко К. М. Стратегія забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С. 150-158.
20. Доценко І. О., Мельничук О. П. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 3. С. 79-84.
21. Доценко І. О. Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства в процесі формування його фінансової безпеки. *Modern economics*. 2020. № 20. С. 73-78.
22. Євтушенко Н.О., Гончар Д.К. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємств України. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. Київ : ДУТ. 2021. №1 (35). С 16-21.
23. Євтушеноко Н.О., Пільник Т.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність, підходи та принципи формування. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2022. №3-4. С. 29-34.
24. Жихор О.Б., Барановський О.І., Тридід О.М., Орєхова К.В., Нескородєва І.І. Економічна безпека: підруч. для студентів ВНЗ. Ун-т банк. справи Нац. банку України. Київ: УБС НБУ, 2015. 467 с.
25. Злотенко О. Б. Стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки інвестиційної діяльності промислових підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія: Економічні науки. 2019. № 2. С. 100-107.
26. Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. Формування стратегічної складової забезпечення економічної безпеки інвестиційної діяльності промислового підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 4. С. 131-138.
27. Іванов Ю.Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: монографія. Харк: ІНЖЕК, 2006. 383 с. Кислова Л. А. Проблеми стратегічного планування фінансово-економічної безпеки на підприємствах

України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка*. 2018. Вип. 15. С. 20-27.

28. Кадірус І.Г., Донських А.С., Терещенко В.А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. №7. С. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/66.pdf

29. Клівець Н.Г. Стратегія підприємства: навч. посіб. К.: Академвидав, 2007. 320 с.

30. Князева О. А., Петрашевська А.Д., Франчук О.П. Стратегії управління послугами телекомунікаційних компаній в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. Ч. 2. – С. 103-106.

31. Кононенко Л.В. Стратегія розвитку агропромислового комплексу: сучасний стан та напрямки оптимізації. *Економічний простір*. 2022. №182. С. 79-82. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1193/1149>

32. Копча Ю. Ю. Науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів управління потенціалом економічної безпеки підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 330-336.

33. Кравченко О. В. Поняття стратегії розвитку підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2010. № 1 (22). С. 267-272.

34. Кулиняк Ю.І. Проблеми визначення сутності конкурентної стратегії організації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 714. С. 87–95.

35. Латишева О. В., Касьянюк С. В., Мілявський М. Ю. Визначення особливостей управління витратами в системі формування стратегії економічної безпеки та сталого розвитку вітчизняних підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 7. С. 15-20.

36. Лізут Р. А. Ефективність систем стратегічного управління організаційно-економічною безпекою аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 3. С. 94-99.

37. Лізут Р. А. Загальні та деталізовані стратегії управління організаційно-економічною безпекою підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 202. С. 265-274.
38. Лясковець О. В. Теоретико-методичні основи забезпечення стратегічного управління розвитком економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 129-134.
39. Матвеев М. Аналітика. Ринок землі. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>
40. Мельник О. В. Сучасні аспекти стратегічного управління в аграрному секторі економіки України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С.111–116.
41. Міщук Є. В. Урахування впливу стратегічних заходів розвитку підприємства на його економічну безпеку. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 162-167.
42. Міщук Є. В. Методологічні засади оцінки рівня та стану стратегічної економічної безпеки підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 7. С. 23-30.
43. Михайлів Г. В., Гринів Л. В. Інноваційна політика в контексті стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2018. Вип. 14(2). С. 58-64.
44. На Кіровоградщині зібрали понад 1,5 мільйони тон зерна. <https://suspilne.media/543013-na-kirovogradsini-zibrali-ponad-15-miljona-tonn-zerna/>
45. Петряєва З. Ф. Забезпечення фінансово-економічної безпеки стратегічного розвитку підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 10(1). С. 319-325.
46. Полінкевич О. М. Стратегії управління економічною безпекою підприємств. *Економічний форум*. 2018. № 2. С. 251-257.

47. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 року № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>

48. Русан В.М. Особливості функціонування аграрного сектору економіки України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/rusan.pdf>

49. Салоїд С. В. Стратегічне моделювання умов підвищення ефективності організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємств точного машинобудування. *Агросвіт*. 2018. № 23. С. 51-58.

50. Слободянюк Н. О. Інвестиційні стратегії забезпечення конкурентоспроможності аграрної сфери національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 172–176.

51. Смірная С. М. Формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. *Modern economics*. 2018. № 8. С. 190-198.

52. Сніщенко Р. Г. Проблеми економічної безпеки господарюючих суб'єктів в умовах нестабільності: монографія; Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 273 с.

53. Стадник В. В., Йохна В. М., Чуняк О. В. Напрями формування практичного інструментарію управління фінансово-економічною безпекою підприємств в стратегіях інноваційного розвитку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: Економіка. 2018. Вип. 2. С. 66-73.

54. Стратегія розвитку агропромислового комплексу. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/strategiya-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu>

55. Ступак І.О. Конкурентні стратегії як управлінська категорія. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми економіки та управління. 2010. № 684. С. 249–254.
56. Толпежніков Р. О., Толпежнікова Т. Г., Балашов М.І. Методологічні підходи до управління змінами в стратегії забезпечення потенціалу економічної безпеки промислових підприємств. *Менеджер*. 2019. № 4. С. 56–63.
57. Топоркова О. В., Акімова Н. С., Наумова Т. А. Стратегічні аспекти управління ризиками для забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 237–243.
58. Халатур С. М. Інституціональні детермінанти формування стратегії економічного розвитку сільського господарства України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 5. С. 119–123.
59. Халімон Т.М. Конкурентна політика підприємства: сутність, принципи, орієнтири та підходи формування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 2 (07). С. 155–160.
60. Шевчук І. В. Забезпечення економічної безпеки України: сучасні загрози та проблеми державного регулювання: монографія; Хмельниц. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова. Хмельницький: Хмельниц. ін-т регіон. упр. та права, 2019. 366 с.
61. Шпикуляк О.Г., Тивончук С.О., Тивончук С.В., Супрун О.М. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 109–116.
62. Щурко У.В. Підходи до формування та реалізації конкурентних стратегій. *Економіка і суспільство*. №17. 2018. С.402–412.
63. Якубів В.М. Концептуальні засади стратегії збалансованого розвитку аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2011. № 4. С. 104–107.